

Byggfrågor

Sammanfattning

Bostadsutskottet behandlar i detta betänkande motioner från allmänna motionstiden 2003 som tar upp byggfrågor i vid bemärkelse och som regleras genom bl.a. plan- och bygglagen (PBL) och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. (BVL). Utskottet kommer senare under våren i ett betänkande om planfrågor att ta ställning till andra motionsförslag med inriktning på plan- och bygglagen.

De motionsförslag som tas upp i detta betänkande avser frågor om ansvaret i byggandet, vissa villkor för bygglov, miljöanpassat byggande, säkerheten i byggnader, byggande i trä och tillgängligheten i boendemiljön. Vidare behandlas förslag som gäller bostadsanpassningsbidragen.

Bostadsutskottet avstyrker samtliga förslag i de behandlade motionerna. Däremot uttrycker utskottet i flera fall en samsyn med motionärerna i de sakfrågor som tas upp. Utskottets ställningstaganden sker till stor del mot bakgrund av pågående överväganden inom Regeringskansliet eller pågående utredningar. Det gäller i första hand arbetet med översyn av plan- och bygglagstiftningen av en parlamentariskt sammansatt kommitté (PBL-kommittén) samt den översyn som gäller Boverkets byggregler.

Till betänkandet har fogats 18 reservationer och 5 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Bakgrund.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Inledning.....	8
Ansvarsfrågor i byggandet.....	8
Vissa frågor om bygglov m.m.....	10
Hästgårdar.....	10
Samrådspålikt inför markarbeten.....	10
Byggande i miljöer med lokal särprägel.....	11
Skydd för kulturbyggnader.....	12
Miljöanpassat byggande.....	13
Nationellt handlingsprogram för boende och hälsa.....	13
Det sunda huset.....	14
Regler för ventilationssystem.....	15
Direktverkande elvärme.....	16
Krav energihushållning i byggnader.....	17
Säkerheten i byggnader.....	19
Barnsäkerhet i bostäder.....	19
Elsäkerhet för barn i offentliga lokaler.....	20
Brandvarnare.....	21
Sprinkleranläggningar.....	22
Byggande i trä.....	23
Tillgängligheten i boendemiljön.....	24
Krav på tillgänglighet.....	24
Behovet av hissar.....	26
Bostadsanpassningsbidrag.....	28
Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag.....	28
Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga.....	29
Reservationer.....	31
1. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (kd, c).....	31
2. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (mp).....	32
3. Samrådspålikt inför markarbeten, punkt 3 (m, kd, c).....	33
4. Byggande i miljöer med lokal särprägel, punkt 4 (m, c).....	34
5. Nationellt handlingsprogram för boende och hälsa, punkt 6 (c, mp).....	35
6. Det sunda huset, punkt 7 (kd, c).....	35
7. Regler för ventilationssystem, punkt 8 (c).....	36
8. Direktverkande elvärme, punkt 9 (v, c, mp).....	37
9. Direktverkande elvärme, punkt 9 – motiveringen (m).....	38
10. Krav på energihushållning i byggnader, punkt 10 (fp, kd, c).....	38
11. Krav på energihushållning i byggnader, punkt 10 (mp).....	39
12. Barnsäkerhet i bostäder, punkt 11 (kd, v, c, mp).....	40
13. Sprinkleranläggningar, punkt 14 (v).....	41
14. Byggande i trä, punkt 15 (kd, c).....	42

15. Krav på tillgänglighet, punkt 16 (fp, kd, c).....	44
16. Behovet av hissar, punkt 17 (v).....	45
17. Behovet av hissar, punkt 17 (c).....	46
18. Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga, punkt 19 (kd, v, c, mp).....	47
Särskilda yttranden.....	48
1. Samrådspåikt inför markarbeten, punkt 3 (fp).....	48
2. Det sunda huset, punkt 7 (fp).....	48
3. Brandvarnare, punkt 13 (c).....	48
4. Byggande i trä, punkt 15 (fp).....	49
5. Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag, punkt 18 (fp, c).....	49
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	51
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	51

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ansvarsfrågor i byggandet

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A371 yrkande 7 och 2003/04:Bo241 yrkandena 1–3.

Reservation 1 (kd, c)

Reservation 2 (mp)

2. Hästgårdar

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo203.

3. Samrådsplikt inför markarbeten

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo258 yrkande 15.

Reservation 3 (m, kd, c)

4. Byggande i miljöer med lokal särprägel

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo258 yrkande 16.

Reservation 4 (m, c)

5. Skydd för kulturbyggnader

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo276.

6. Nationellt handlingsprogram för boende och hälsa

Riksdagen avslår motion 2003/04:Bo263 yrkande 23.

Reservation 5 (c, mp)

7. Det sunda huset

Riksdagen avslår motion 2003/04:A371 yrkande 6.

Reservation 6 (kd, c)

8. Regler för ventilationssystem

Riksdagen avslår motion 2003/04:MJ474 yrkande 12.

Reservation 7 (c)

9. Direktverkande elvärme

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ401 yrkande 13 i denna del och 2003/04:MJ474 yrkande 11.

Reservation 8 (v, c, mp)

Reservation 9 (m) – motiv

10. Krav på energihushållning i byggnader

Riksdagen avslår motionerna 2003/04: MJ401 yrkande 13 i denna del, 2003/04: N324 yrkande 10, 2003/04: Bo243 och 2003/04: Bo269.

Reservation 10 (fp, kd, c)

Reservation 11 (mp)

11. Barnsäkerhet i bostäder

Riksdagen avslår motionerna 2003/04: Bo215 och 2003/04: Bo297 yrkande 29.

Reservation 12 (kd, v, c, mp)

12. Elsäkerhet för barn i offentliga lokaler

Riksdagen avslår motion 2003/04: Bo274.

13. Brandvarnare

Riksdagen avslår motion 2003/04: Bo266.

14. Sprinkleranläggningar

Riksdagen avslår motion 2003/04: Bo238.

Reservation 13 (v)

15. Byggnad i trä

Riksdagen avslår motionerna 2003/04: MJ409 yrkande 13, 2003/04: Bo250 och 2003/04: Bo263 yrkande 7.

Reservation 14 (kd, c)

16. Krav på tillgänglighet

Riksdagen avslår motionerna 2003/04: So504 yrkande 26, 2003/04: So642 yrkande 3 och 2003/04: Bo261 yrkande 3.

Reservation 15 (fp, kd, c)

17. Behovet av hissar

Riksdagen avslår motionerna 2003/04: Bo211 yrkandena 1 och 2, 2003/04: Bo223 och 2003/04: Bo235 yrkande 6.

Reservation 16 (v)

Reservation 17 (c)

18. Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag

Riksdagen avslår motion 2003/04: Bo263 yrkande 24.

19. Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga

Riksdagen avslår motionerna 2003/04: So344 yrkande 6, 2003/04: Bo256 yrkande 4 och 2003/04: Bo296 yrkande 1.

Reservation 18 (kd, v, c, mp)

Stockholm den 19 februari 2004

På bostadsutskottets vägnar

Göran Hägglund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Göran Hägglund (kd), Owe Hellberg (v), Anders Ygeman (s), Lilian Virgin (s), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Nina Lundström (fp), Siw Wittgren-Ahl (s), Hans Unander (s), Maria Öberg (s), Margareta Pålsson (m), Ingela Thalén (s), Lars Tysklind (fp), Rigmor Stenmark (c), Gunnar Sandberg (s), Peter Danielsson (m), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas motioner från 2003 års allmänna motionstid i frågor om bl.a. bygglov, tillsyn och kontroll, olika egenskapskrav på byggnader samt bidrag till bostadsanpassning. I fråga om bostadsanpassningsbidragen har bostadsutskottet som ett led i sitt uppföljningsarbete under hösten 2003 låtit riksdagens utredningstjänst göra en genomgång av utveckling och problem i samband med bidragsanvändningen under senare år.

Bakgrund

Vid nybyggnad och ändring av byggnadsverk regleras utformningen av byggnad och tomt genom plan- och byggnadslagstiftningen. De centrala lagarna i detta sammanhang är plan- och bygglagen (1987:10) – PBL – samt lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. – BVL. De tekniska egenskapskraven förtydligas i förordningen (1994:1215) om egenskapskrav på byggnadsverk m.m. – BVF. I Boverkets byggregler – BBR – finns föreskrifter och allmänna råd till bl.a. PBL, BVL och BVF. BBR gäller vid uppförande av nya byggnader och tillbyggnader. För andra ändringar än tillbyggnader gäller enbart bestämmelserna i PBL, BVL och BVF.

Utskottets överväganden

Inledning

De byggfrågor i vid bemärkelse som behandlas i detta betänkande avser frågor som regleras genom bl.a. plan- och bygglagen (PBL) och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. (BVL). Bostadsutskottet kommer senare i vår i ett betänkande om planfrågor att ta ställning till andra motionsförslag med inriktning på plan- och bygglagen. För båda betänkan- dena gäller att utskottets ställningstagande sker mot bakgrund av att en översyn av plan- och bygglagstiftningen för närvarande pågår (PBL- kommittén). Bostadsutskottet har i tidigare sammanhang framfört synpunkter på frågor som bör vara aktuella att ta upp i denna översyn.

Ansvarsfrågor i byggandet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om ansvarsfrågor i byggan- det. *Jämför reservationerna 1 (kd, c) och 2 (mp).*

Två motioner från 2003 års allmänna motionstid tar upp frågor om ansvars- förhållandena i byggprocessen.

I motion 2003/04:Bo241 (mp) diskuteras bl.a. de problem med delat ansvar som kan bli följden av olika entreprenadformer. Motionärerna menar att den nuvarande regleringen av ansvarsförhållandena för byggprojekt leder till att de miljömässiga frågorna inte beaktas tillräckligt. En utredning bör därför till- sättas för att klarlägga om byggsektorn klarar sitt frivilliga producentansvar (yrkande 1) och överväga frågor om lagstiftning om utökat ansvar (yrkande 2). I utredningen bör också övervägas möjligheten att utse en helhetsansvarig aktör vid en byggnation (yrkande 3).

I partimotion 2003/04:A371 (kd) om jämställdhet tas även upp olika proble- m i inomhusmiljön. Motionärerna framhåller behovet av olika åtgärder för en bättre inomhusmiljö och en tydligare reglering av ansvarsförhållandena. I motio- nens yrkande 7 föreslås mot denna bakgrund att PBL-kommittén bör belysa ansvarsfrågorna i syfte att förtydliga producentansvaret.

En parlamentariskt sammansatt kommitté (PBL-kommittén) med uppdrag att se över plan- och bygglagstiftningen samt lämna förslag till de lagänd- ringar som behövs påbörjade sitt arbete hösten 2002. Kommittén skall enligt sina direktiv (dir. 2002:97) bl.a. lämna förslag till en samordning mellan bestämmelserna i plan- och bygglagen, miljöbalken m.fl. lagar samt behandla frågor om regional samverkan, översiktlig planering, detaljplaner m.m., kva- litet och hållbarhet i byggande och förvaltning. Även kopplingen mellan plan- och bygglagen (PBL) och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk,

m.m. (BVL) liksom beslutsprocessen inklusive instansordningen samt sanktionssystemet omfattas av uppdraget. Ett slutbetänkande skall lämnas senast den 31 december 2004.

Bostadsutskottet har vid flera tillfällen tidigare framhållit behovet att se över olika frågor som i vid bemärkelse avser ansvarsförhållandena i byggprocessen och för den färdiga byggnaden. Utskottet har också kunnat konstatera att PBL-kommitténs direktiv omfattar dessa frågor. Regleringen av det ansvar som byggherren åläggs enligt den nuvarande byggnadslagstiftningen är således en av de frågor som särskilt skall övervägas. Kommittén skall enligt sina direktiv bl.a. analysera den förändrade byggherrerollen och överväga om systemet för tillsyn och kontroll är ändamålsenligt. I den plan för utredningsarbetet som kommittén upprättat specificeras dessa frågor ytterligare, bl.a. avseende de kopplingar som görs i motionen till inomhusmiljön och användningen av olika byggprodukter.

Utskottet vill även erinra om att frågor om ansvar för byggprocessen och byggnader också tas upp i flera andra utredningar. Bygghedskommisionen redovisade således i sitt betänkande (SOU 2002:115) vissa förslag om bl.a. byggfel och ansvaret för dem. En beredning av förslagen pågår för närvarande i Regeringskansliet. Frågorna om producentansvarets innebörd har också ett starkt samband med frågor som rör omfattningen av det försäkringsskydd som krävs för de olika parterna i ett byggprojekt. Dessa frågor omfattas av Byggnadsdeklarationsutredningens direktiv (dir. 2002:93). Utredningen skall allsidigt belysa frågor om byggnadsdeklarationer, byggnadsregister och byggfelsförsäkringar. Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 1 mars 2004.

Som framgår av redovisningen är ansvarsfrågorna i byggandet redan föremål för överväganden framför allt inom ramen för PBL-kommitténs arbete men även i andra sammanhang. Dessa överväganden torde även omfatta de frågeställningar som tas upp i de aktuella motionerna. En begäran från riksdagen om att en ny utredning skall tillsättas på området eller om tilläggsdirektiv för PBL-kommittén är därför inte motiverad i dagsläget. Resultatet av det pågående arbetet bör inväntas. Motionerna 2003/04:Bo241 (mp) och 2003/04:A371 (kd) yrkande 7 avstyrks således.

Vissa frågor om bygglov m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- hästgårdar,
- samrådsplikt inför markarbeten, *jämför reservation 3 (m, kd, c) samt särskilt yttrande 1 (fp)*,
- byggande i miljöer med lokal särprägel, *jämför reservation 4 (m, c)*,
- skydd för kulturbyggnader.

Hästgårdar

I motion 2003/04:Bo203 (s) föreslås att en översyn genomförs av PBL med syfte att underlätta samlokalisering av s.k. hästgårdar och bostadsbebyggelse. Motionären hävdar att nuvarande lagstiftning inte medger en sådan samlokalisering.

Det finns inget förbud i PBL mot att förlägga bostäder i närheten av hästgårdar eller vice versa. Däremot kan lagens krav på att planläggning och lokalisering av bebyggelse skall ske med beaktande av behovet av hälsosamma och hygieniska boendeförhållanden göra att en nära samlokalisering inte tillåts. Boverket har i samarbete med bl.a. Socialstyrelsen utarbetat rekommendationer om riktvärden för skyddsavstånd mellan djurhållning och bebyggelse. Riktvärdet för nyetablering av bostäder i närheten av befintlig hästhållningsverksamhet är satt främst med hänsyn till risken för spridning av hästallergen, som bedöms vara starkt allergiframkallande.

I de planärenden med samlokalisering av hästgårdar och bebyggelse som har överprövats har hänsyn tagits till hur stark koppling som förelegat mellan hästhållningen och bostäderna. När avsikten har varit att kombinera boende och hästhållning har det ansetts föreligga större utrymme för undantag från tillämpningen av skyddsavstånd.

Utskottet har vid flera tidigare tillfällen avslagit motioner med liknande inriktning som den nu aktuella med hänvisning till de ovan redovisade förhållandena. Vad som anförs i motion 2003/04:Bo203 (s) ger inte utskottet anledning att förorda någon särskild översyn av lagstiftningen i det aktuella avseendet. Motionen avstyrks.

Samrådsplikt inför markarbeten

Gatuarbeten och andra ingrepp som medför trafikavstängningar leder ofta till att affärer och andra småföretag drabbas i form av minskade intäkter m.m. Enligt motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 15 bör det därför införas en skyldighet för kommuner och andra utförare att i samband med bl.a. gatuarbeten informera och samråda med näringsidkare och andra som berörs av ingreppen.

Förslag motsvarande det nu aktuella har behandlats och avstyrkts av utskottet vid ett flertal tillfällen, senast våren 2003 (bet. 2002/03:BoU5), med följande motivering.

Arbeten som medför att gator, torg och andra sådana platser grävs upp gäller i stor utsträckning reparationer av olika ledningsnät, utbyte eller omläggningar av ledningar och liknande. I dessa fall föreligger normalt inga krav enligt lag på att information skall ha lämnats till eller att samråd skall ha skett med nyttjanderättshavarna på de fastigheter som påverkas av arbetena, t.ex. näringsidkare. Gatuarbeten och andra åtgärder av detta slag utförs inte bara av kommunen utan också av ledningsägande bolag, och de närmare förutsättningarna för när och hur arbetena skall utföras kan vara reglerade i avtal mellan kommunen och bolaget.

Med hänvisning till tidigare ställningstaganden vill utskottet framhålla värdet av att ett informations- och samrådsförfarande kommer till stånd. Särskilt gäller detta om arbetena beräknas dra ut på tiden eller på annat sätt är mer omfattande. Ett sådant förfarande har fördelar för samtliga inblandade, något som bör vara skäl nog för kommunerna att agera på detta sätt. Det torde också i praktiken vara det vanliga att kommunerna informerar och bereder möjligheter till samråd. Trots de värden som ligger i att så sker anser utskottet att det skulle föra för långt att införa ett generellt krav på kommunerna i dessa avseenden. Enligt utskottets mening bör således den i motionerna väckta frågan inte få sin lösning genom lagstiftning.

Utskottet vidhåller sin uppfattning i den aktuella frågan. Det bör emellertid påpekas att PBL-kommittén enligt sina direktiv är oförhindrad att ta upp även andra delar av plan- och bygglagstiftningen än dem som är särskilt utpekade i direktiven. Det får därför förutsättas att frågor av särskild vikt för någon eller några av intressenterna i byggprocessen kan uppmärksammas genom det omfattande kontaktnät som upprättats som stöd för kommitténs arbete.

Motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 15 avstyrks med hänvisning till det anförda.

Byggande i miljöer med lokal särprägel

Motion 2003/04:Bo258 (m) tar även upp frågan om byggande i miljöer med lokal särprägel. Det finns enligt motionärerna många byar som har en särprägel som innebär att näringsverksamhet, ofta jordbruk och annan småföretagsamhet, blandas med bostäder. I de fall pågående näringsverksamhet behöver utvecklas på dessa orter har det i flera fall inneburit problem. En naturlig utveckling har stoppats eller försenats därför att närboende har besvärat sig över olika typer av utbyggnader inom ramen för pågående markanvändning. Mot denna bakgrund bör det enligt motionens yrkande 16 utredas om det behövs ett klargörande av nuvarande lagstiftning så att fortsatt diversifierad verksamhet med såväl näringsverksamhet som boende kan fortgå i dessa miljöer.

Även denna fråga har bostadsutskottet behandlat vid ett flertal tidigare tillfällen. Utskottet har härvid uttalat att de frågor som aktualiseras i motionerna utgör exempel på avvägningar mellan olika intressen som det ankommer på kommunerna att göra t.ex. vid detaljplanläggning. Liknande

avvägningar kan bli aktuella vid bygglovsprövning. Utskottet vidhåller mot denna bakgrund att det framstår som mindre lämpligt att lösa de i motionen aktualiserade frågorna genom ytterligare preciseringar i lagstiftningen. Motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 16 avstyrks sålunda.

Skydd för kulturbyggnader

Skyddet för känsliga kulturbyggnader med stöd av PBL är enligt motion 2003/04:Bo276 (s) i dag otillräckligt. Motionärerna anser att bl.a. omvandlingen av butikerna på Västerlånggatan i Gamla stan i Stockholm utgör exempel på en önskad utveckling. Även Visby innanför ringmuren är enligt motionärerna exempel på en miljö som måste skyddas. I motionen föreslås mot denna bakgrund att en översyn genomförs av PBL vad gäller tillsynsfarandet genom bygglov och byggnamålan.

Bestämmelser till skydd för vår kulturmiljö och kulturhistoriskt värdefull bebyggelse finns i första hand i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Även PBL innehåller bestämmelser till skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Bland annat föreskrivs i 3 kap. 10 § PBL att ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. I 3 kap. 12 § anges att byggnader som är särskilt värdefulla från bl.a. historisk eller kulturhistorisk synpunkt inte får förvanskas. Det finns också möjlighet för kommunen att i detaljplan och områdesbestämmelser meddela särskilda bestämmelser med exempelvis preciserade krav eller förhöjd bygglovsplikt i fråga om kulturhistoriskt värdefull bebyggelse (5 kap. 7 och 16 §§ och 8 kap. 6 § PBL).

Behovet av att bevara och skydda värdefulla kulturmiljöer och byggnader av kulturhistorisk betydelse bör givetvis tillmätas stor vikt. Det skydd som kulturminneslagstiftningen kan erbjuda exempelvis genom byggnadsminnesförklaring kan knappast användas för alla byggnadsmiljöer med bevarandebetydelsen. Som motionärerna konstaterar har tillämpningen av olika bestämmelser i PBL därför en stor betydelse för bevarande av många värdefulla bebyggelsemiljöer. Det gäller såväl efterlevnaden av de regler som är direkt inriktade på kulturhistoriska värden som tillämpningen av övriga regler avseende bl.a. tillsyn och kontroll vid byggande. PBL-kommitténs arbete med frågor om reglerna för byggprocessen och systemet för tillsyn och kontroll kan därför få stor betydelse för möjligheterna att skydda kulturbyggnader. Kommittén skall också enligt sina direktiv överväga behovet av samordning mellan PBL och den lagstiftning som reglerar skyddet av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

De frågor som diskuteras i motionen har emellertid en mer central roll i Kulturbebyggelseutredningens arbete som skall vara avslutat i september 2004. Utredningen skall enligt sina direktiv (dir. 2002:96) lämna förslag om regler som innebär förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Utredaren skall bl.a. överväga om det är lämpligt med ett system som innebär

att möjligheten att besluta om anmälningsplikt utvidgas till att avse också byggnader som är kulturhistoriskt värdefulla, men som inte uppfyller kriterierna för att kunna förklaras för byggnadsminne. Även andra alternativ och åtgärder till skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall övervägas och redovisas. PBL-kommittén och Kulturbebyggelsekommittén skall också samråda i dessa frågor.

Bostadsutskottet kan således konstatera att de frågor om skydd för kulturbyggnader som tagits upp i motion 2003/04:Bo276 (s) redan är föremål för överväganden. Resultaten av de pågående utredningarna, som är att vänta under innevarande år, bör avvaktas. Motionen avstyrks av detta skäl.

Miljöanpassat byggande

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- nationellt handlingsprogram för boende och hälsa, *jämför reservation 5 (c, mp)*,
- det sunda huset, *jämför reservation 6 (kd, c) samt särskilt yttrande 2 (fp)*,
- regler för ventilationssystem, *jämför reservation 7 (c)*,
- direktverkande elvärme, *jämför reservationerna 8 (v, c, mp) och 9 (m)*,
- krav på energihushållning i byggnader, *jämför reservationerna 10 (fp, kd, c) och 11 (mp)*.

Nationellt handlingsprogram för boende och hälsa

Orsakerna till en omfattande ohälsa står enligt motion 2003/04:Bo263 (c) delvis att finna i boendemiljön. Motionärerna menar att dessa frågor måste ges större uppmärksamhet. Som ett steg i detta arbete föreslås i motionens yrkande 23 att en nationell handlingsplan om boende och hälsa utarbetas med syfte att analysera nuläget samt utforma förslag till förbättringar.

Frågor om boende och hälsa i vid bemärkelse har under lång tid varit aktuella i bostadsutskottets arbete. Frågornas betydelse har också avspeglats i ett flertal utredningar, omfattande forskningsinsatser och olika insatser för att sprida kunskap om inomhusmiljöns betydelse för hälsan och om hur en bättre inomhusmiljö kan uppnås både vid nybyggnad och genom åtgärder i det befintliga bostadsbeståndet. Detta arbete måste drivas vidare både som riktade insatser mot särskilda problemområden, exempelvis radonproblemet, och som motionärerna förordar, genom insatser där olika åtgärder för en bättre boendemiljö kan samordnas. När utskottet föregående år (bet. 2003/04:BoU5) behandlade

motioner med delvis liknande inriktning som den nu aktuella erinrade utskottet om att ett arbete med en sådan inriktning och bredd redan bedrivs inom ramen för det av riksdagen beslutade miljömålsarbetet.

Ett av de fastställda miljökvalitetsmålen avser God bebyggd miljö och innebär att den bebyggda miljön skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö. Riksdagen har även beslutat om ett antal delmål inom detta område, bl.a. avseende byggnaders påverkan på hälsan. Delmålen anger inriktning och tidsperspektiv i det fortsatta konkreta arbetet. Kopplat till miljömålsarbetet är också ett tydligt uppföljningssystem som gör en effektiv mål- och resultatstyrningsprocess möjlig. Avsikten är att successivt konkretisera arbetet genom fler delmål och genom att lägga fast vilka åtgärder som behöver vidtas för att nå de uppsatta målen. Det skulle således kunna hävdas att miljömålsarbetet i sig är att betrakta som ett nationellt handlingsprogram. I arbetet med miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö ingår således de komponenter som efterfrågas i motionen, dvs. en analys av nuläget och förslag om åtgärder.

I en utvärderingsrapport i oktober 2003 har Boverket redovisat hur arbetet med miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö fortskrider. Rapporten innehåller bl.a. bedömningar av nuläget och pågående arbete inom de olika delmålen samt förslag om vilka ytterligare insatser och åtgärder som behövs för att målen skall kunna uppnås. Regeringen har nyligen också utsett en särskild utredare med uppdrag att föreslå nya delmål till miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö (dir. 2004:16). Delmålen skall gälla fukt, mögel och buller i inomhusmiljön i befintliga byggnader, t.ex. i skolor och förskolor. Vidare skall den obligatoriska ventilationskontrollen utvärderas samt förslag lämnas på en organisation som skall analysera byggfel och skador. En första redovisning skall lämnas till regeringen senast den 1 juli 2004 och uppdraget skall slutredovisas senast den 1 juni 2005.

Det har under de senaste åren tagits ett flertal initiativ såväl från staten som från byggsektorn i syfte att sprida medvetenheten om behovet av ett miljö- och hälsoanpassat byggande. Bland pågående insatser på området kan nämnas den s.k. Bygga-bo-dialogen som har utpekat hälsosam innemiljö som ett prioriterat område. Bygga-bo-dialogen innebär att företag, kommuner och myndigheter åtar sig att genomföra konkreta åtgärder för en hållbar utveckling och ett mer miljöanpassat byggande. Det skulle emellertid föra alltför långt för utskottet att i detta sammanhang gå in på alla de enskilda frågor som har betydelse för omställningen av bygg- och bostadssektorn i denna riktning.

Mot den redovisade bakgrunden avstyrker utskottet motion 2003/04:Bo263 (c) yrkande 23.

Det sunda huset

Det sunda huset är benämningen på ett forskningsområde inom Formas (Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande). Inom ramen för detta forskningsområde har stöd givits till ett stort antal forskningsprojekt med inriktning mot miljö- och hälsoperspektiven i byggnader. I

partimotion 2003/04:A371 (kd) anför att erfarenheterna från dessa forskningsprojekt måste tas till vara och utvecklas genom fortsatt forskning, kvalitetssäkring av bostäder och utbildningen för drift, skötsel och underhåll av fastigheter. I motionens yrkande 6 föreslås riksdagen göra ett tillkännagivande med denna innebörd.

De hittillsvarande resultaten inom det aktuella forskningsområdet har redovisats bl.a. i olika rapporter, seminarier och konferenser. Bostadsutskottet har erfarit att det under år 2004 planeras en internationell utvärdering av forskningsområdet och en nordisk konferens med forskningsresultaten som utgångspunkt. Det är emellertid inte en uppgift för riksdagen att ta ställning till formerna för spridning av erfarenheterna från olika forskningsprogram. När det gäller mer principiella frågor om spridning av forskningsresultaten lämnade Bygghögskolekommittén i sitt betänkande (SOU 2002:115) vissa förslag om ett mer systematiskt återförande av kunskap från byggforskningen till byggsektorn. Det gäller bl.a. utökade uppgifter för Boverket att bygga upp, koordinera och förmedla kunskapen från forskningen. Kommitténs betänkande bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen har också aviserat sin avsikt att under hösten 2004 eller våren 2005 lägga fram en forskningspolitisk proposition för riksdagen. Det får förutsättas att mer principiella överväganden om bygg- och bostadsforskningens inriktning och omfattning kan aktualiseras i det sammanhanget.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 2003/04:A371 (kd) yrkande 6.

Regler för ventilationssystem

Boverkets regler för ventilation i byggnader behöver enligt Centerpartiets partimotion 2003/04: MJ474 yrkande 12 ses över. Regeringen bör enligt motionen ges i uppdrag att belysa olika aspekter på mekanisk och naturlig ventilation samt föreslå åtgärder så att dessa två system kan samverka. Motionärerna anser att det finns stora problem med mekanisk ventilation och framhåller i stället fördelarna med självdragsventilation. Enligt motionen motverkar gällande bestämmelser användningen av självdragsventilation. En översyn av dessa bestämmelser bör därför göras. Vidare bör enligt motionen Boverkets arbete inom ventilationsområdet liksom ventilationsindustrins påverkan ingående granskas av ett opartiskt organ.

Bostadsutskottet har vid ett flertal tidigare tillfällen behandlat ett motsvarande yrkande om ventilation. Utskottet har vid dessa tillfällen framhållit att gällande byggregler om ventilation i huvudsak är utformade som funktionskrav och att det inte anges vilken teknisk lösning som skall väljas för ventilationen i olika byggnader. Funktionskraven på inomhusluftens kvalitet anger bl.a. att byggnader skall utformas så att god luftkvalitet erhålls och att ventilationssystemen skall dimensioneras så att erforderlig mängd uteluft tillförs byggnaden. Utskottet har vid sina tidigare överväganden mot bl.a. denna bakgrund inte funnit det erforderligt med något tillkännagivande med anled-

ning av motionsyrkandet. Däremot anser utskottet att reglerna för ventilation, i likhet med andra byggregler, regelbundet bör ses över och vid behov revideras om ny kunskap kommit fram. En mer omfattande översyn av gällande byggregler (Boverkets föreskrifter 1993:57 med ändringar) pågår för närvarande. Arbetet har inledningsvis inriktats på de avsnitt i regelsamlingen som gäller hygien, hälsa och miljö (kap. 6) samt energihushållning och värmeisolering (kap. 9), dvs. de avsnitt som är centrala i frågor om ventilation. Det får därför förutsättas att eventuella problem med nuvarande utformning av regler om ventilation kan hanteras i detta sammanhang.

Utskottet avstyrker motion 2003/04: MJ474 (c) yrkande 12.

Direktverkande elvärme

Fem motioner tar upp frågor om regler för energianvändningen i byggnader. Det gäller dels användningen av direktverkande elvärme, dels behovet av regler som kan stimulera byggandet av energisnåla hus. Utskottet tar först upp förslagen om direktverkande elvärme.

Centerpartiet föreslår i sin partimotion 2003/04: MJ474 yrkande 11 att ett förbud införs mot installation av direktverkande elvärme vid nybyggnad och omfattande ombyggnad. Motionärerna vänder sig mot att dagens regler tillåter installation av direktverkande elvärme i en- och tvåbostadshus.

Även i Miljöpartiets partimotion 2003/04: MJ401 yrkande 13 förordas i denna del ett förbud mot direktverkande elvärme som enda uppvärmningsmetod. Övriga delar av yrkandet behandlas i nästa avsnitt.

I dag gäller att uppvärmningssystem baserat på direktverkande elvärme under vissa förutsättningar får användas för nya en- och tvåbostadshus. Enligt förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnader m.m. (10 §) skall i byggnader som innehåller bostäder eller arbetslokaler uppvärmningssystemet i skälig utsträckning utformas så att skilda energislag kan användas utan omfattande ändringar. En- och tvåbostadshus som i huvudsak skall värmas upp med el eller naturgas skall ha en sådan planlösning att ett byte till uppvärmning med ett annat energislag underlättas. I fråga om en- och tvåbostadshus gäller emellertid att de får förses med uppvärmningssystem för direktverkande elvärme om byggnaden har särskilt goda egenskaper när det gäller energihushållning.

Under senare år har det i olika sammanhang övervägts om det bör införas ett förbud mot direktverkande elvärme för uppvärmning av nya byggnader. Boverket har på regeringens uppdrag utrett konsekvenserna av ett sådant förbud. I juni 2003 redovisade Boverket en rapport med sina överväganden om tekniska, ekonomiska och miljömässiga konsekvenser av ett eventuellt förbud samt en bedömning av de ändringar av bestämmelserna inom byggområdet som då skulle krävas. Enligt denna bedömning kan effekterna av ett förbud ifrågasättas ur såväl en samhällsekonomisk som miljömässig synpunkt. Bedömningen blir emellertid beroende av vilket uppvärmningssätt som används i

stället för den direktverkande elvärmen. I rapporten redovisas också olika alternativ till ett förbud mot direktverkande elvärme i nya byggnader. Ett sådant alternativ är en skärpning av byggreglernas energikrav.

Boverkets rapport har remissbehandlats och en beredning av remissvaren pågår för närvarande inom Regeringskansliet. Rapporten visar att frågan om ett eventuellt förbud mot direktverkande elvärme är komplex och har samband med andra energipolitiska överväganden. Det finns därför starka skäl att inte föregripa den beredning som pågår inom Regeringskansliet. Utskottet avstyrker mot denna bakgrund förslagen i motionerna 2003/04: MJ474 (c) yrkande 11 och 2003/04: MJ401 (mp) yrkande 13 i denna del med innebörden att riksdagen nu bör uttala sig för införandet av ett förbud mot direktverkande elvärme.

Krav energihushållning i byggnader

Förslaget i motion 2003/04: MJ401 (mp) yrkande 13 avseende direktverkande elvärme har behandlats ovan. I övrigt innebär yrkandet bl.a. att Boverket bör ges i uppdrag att utforma skärpta regler avseende energianvändningen i nya byggnader och att reglerna för obligatorisk besiktning av ventilationssystem även skall omfatta klimathänsyn.

I tre motioner hänvisas till en undersökning vid Chalmers tekniska högskola enligt vilken utvecklingen mot energisnålare hus har avstannat. I motion 2003/04: Bo269 (mp) föreslås mot denna bakgrund att riksdagen skall göra ett tillkännagivande om behovet av en översyn och skärpning av energinormerna för bostäder. I motion 2003/04: Bo243 (s) föreslås ett tillkännagivande om vikten av att bygga energisnåla flerbostadshus. Enligt motionen bör ett samarbete bland berörda parter om minskad energianvändning i flerbostadshus uppmuntras. Även i motion 2003/04: N324 (fp) yrkande 10 föreslås riksdagen i ett tillkännagivande framhålla vikten av att uppmuntra energibesparande åtgärder i bostäder. Motionärerna hänvisar till projekt där man har lyckats bygga energisnålt till samma kostnad som vanliga byggprojekt.

Energhushållningen i vårt byggnadsbestånd är en fråga av mycket stor vikt sett ur såväl ett energipolitiskt som ett miljömässigt perspektiv. De aktuella motionerna framhåller vikten av åtgärder för att åstadkomma ett energisnålare utförande av bostäder och andra byggnader. Denna fråga innefattar bl.a. vilka krav på energihushållning som bör ställas i byggnadslagstiftningen. Det bör emellertid framhållas att överväganden om stimulanser av energibesparingar även till stor del torde innefatta frågor som ligger utanför bostadsutskottets beredningsområde.

Gällande krav på energihushållning och värmeisolering vid uppförande eller ändring av byggnader är utfärdade med stöd av lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnader, m.m. (BVL) och förordningen (1994:1215) om tekniska egenskapskrav på byggnader, m.m. (BVF). Byggreglerna på detta område (Boverkets föreskrifter 1993:57, kap. 9) är för närvarande föremål för en översyn. Boverket har regeringens uppdrag att

redovisa hur föreskrifterna samt andra styrmedel har anpassats i syfte att stödja en effektiv energianvändning i byggande och förvaltning. Verket skall även redovisa hur utvecklingen av energieffektiveringsåtgärder kan främjas i befintliga byggnader.

De svenska energihushållningskraven kan också komma att påverkas av det direktiv om byggnaders energiprestanda m.m. som utfärdats av Europaparlamentet och rådet (2002/91/EG). Direktivet syftar till att minska energianvändningen i bebyggelsen och därmed till att minska utsläppen av klimatpåverkande gaser. En särskild utredare har tillkallats av regeringen med uppdrag att lämna förslag till hur direktivet skall genomföras i Sverige. Utredaren skall enligt sina direktiv (dir. 2003:139) utarbeta förslag till lämplig organisation och de författningsändringar som behövs för att genomföra direktivet. Utredaren skall även lämna förslag till lämplig uppföljning av direktivets genomförande och eventuellt kompletterande åtgärder för att underlätta genomförandet. Utredaren skall redovisa uppdraget senast den 1 november 2004.

Utskottet kan således konstatera att överväganden om utformningen av kraven på energihushållning i byggnader för närvarande pågår. Även vad i övrigt gäller de frågor om energihushållning i bostäder som tas upp i motionerna pågår ett omfattande arbete som kan ge underlag för olika åtgärder för en minskad och mer miljöanpassad energianvändning i bebyggelsesektorn. Här kan exempelvis nämnas den utredning om nyckeltal och indikatorer för energianvändningen i byggnader som Boverket genomfört på regeringens uppdrag. Boverkets redovisning till regeringen har under hösten 2003 remissbehandlats och en beredning av remissvaren pågår för närvarande. Vidare kan erinras om att ett av delmålen under miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö innebär att miljöbelastningen från energianvändningen i bostäder och lokaler skall minska och vara lägre år 2010 än 1995. I en uppföljning av detta delmål redovisade Boverket hösten 2003 sin bedömning av utvecklingen och lämnade förslag till åtgärder för att nå det uppsatta målet.

Bostadsutskottet anser mot den redovisade bakgrunden att ett tillkännagivande från riksdagen i enlighet med motionsförslagen om vikten av energibesparande åtgärder i bostäder m.m. i dagsläget inte skulle tjäna något reellt syfte. Ett arbete med den förordade inriktningen pågår redan. Utskottet avstyrker således motionerna 2003/04:Bo243 (s), 2003/04:Bo269 (mp), 2003/04:MJ401 (mp) yrkande 13 i denna del, 2003/04:MJ474 (c) yrkande 11 och 2003/04:N324 (fp) yrkande 10.

Säkerheten i byggnader

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- barnsäkerhet i bostäder, *jämför reservation 12 (kd, v, c, mp)*,
- elsäkerhet för barn i offentliga lokaler,
- brandvarnare, *jämför särskilt yttrande 3 (c)*,
- sprinkleranläggningar, *jämför reservation 13 (v)*.

Barnsäkerhet i bostäder

Barnsäkerhetskraven i byggnadslagstiftningen infördes eller skärptes under 1970-talet. Det innebär att hus byggda före 1973 eller ombyggda före 1976 inte från början omfattades av dessa krav. Vissa förbättringar av barnsäkerheten kan givetvis ha skett i samband med underhåll eller ombyggnad men till stor del har sannolikt detta byggnadsbestånd fortfarande en sämre barnsäkerhetsstandard än vad som krävs för ny- och ombyggnad enligt dagens regler. Detta förhållande har uppmärksammats i olika sammanhang och motioner har väckts i frågan under en följd av år. Även från årets allmänna motionstid finns förslag om barnsäkerheten i det aktuella bostadsbeståndet.

I motion 2003/04:Bo215 (v) föreslås att en översyn genomförs av reglerna för barnsäkerhet i hus byggda före 1973 eller ombyggda före 1976. Motionärerna hänvisar till statistik som visar att barnolyckor i hemmiljö är betydligt vanligare än i trafikmiljön.

Även i motion 2003/04:Bo297 (kd) framhålls undersökningar om risken för barnolyckor i det äldre bostadsbeståndet. Motionärerna hänvisar till att Barnsäkerhetsdelegationen har regeringens uppdrag att se över frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. Riksdagen föreslås i motionens yrkande 29 göra ett tillkännagivande om att detta utredningsarbete bör tas som utgångspunkt för ett lagförslag med innebörden att hus byggda före 1973 skall omfattas av samma krav på barnsäkerhet som i dag gäller för nybyggda hus.

Som uppmärksammas i den sistnämnda motionen har Barnsäkerhetsdelegationen övervägt frågor om barnsäkerheten i äldre bostäder. Barnsäkerhetsdelegationen redovisade i januari 2004 sitt slutbetänkande Från barnolycksfall till barns rätt till säkerhet och utveckling (SOU 2003:127). Delegationen lägger i den aktuella frågan inte fram några förslag till ändrad lagstiftning. Däremot föreslås att regeringen ger Boverket i uppdrag att utforma och sprida information om hur barnsäkerheten kan förbättras i äldre byggnader. Det konstateras vidare att en bra informationsskrift redan finns framtagen, Barnsäkerhet i byggnader (Boverket 1996). Skriften bör emellertid uppdateras och ges en vidare spridning. Vidare föreslår delegationen att regeringen ger Bo-

verket i uppdrag att granska hur säkerhetsreglerna i Boverkets byggregler efterföljs vid nybyggnad och vid ändring av befintliga byggnader. Barnsäkerhetsdelegationens betänkande kommer att remissbehandlas.

Bostadsutskottet kan konstatera att frågan om säkerhetsreglerna i det befintliga bostadsbeståndet nu har prövats i Barnsäkerhetsdelegationens arbete. Delegationen har inte funnit tillräcklig anledning att föreslå en förändrad lagstiftning i den aktuella frågan. Remissbehandlingen av delegationens betänkande får visa om denna bedömning delas av övriga berörda instanser.

Bostadsutskottet är inte berett att föregripa den vidare beredningen av ärendet inom Regeringskansliet. Utskottet vill emellertid understryka att frågan om efterlevnaden av redan gällande regler vid ändring av befintliga byggnader bör tillmätas stor vikt. I dessa fall skall åtgärderna vidtas utifrån dagens krav på bl.a. barnsäkerhet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2003/04:Bo215 (v) och 2003/04Bo297 (kd) yrkande 29.

Elsäkerhet för barn i offentliga lokaler

Frågan om säkerhet för barn i byggnader tas upp i ytterligare en motion. I motion 2003/04:Bo274 (s) föreslås att riksdagen i ett tillkännagivande framhåller barns rätt till en eltrygg miljö i offentliga lokaler. Motionärerna hänvisar till att det i dag finns krav på att jordfelsbrytare installeras vid nyuppförande av bostäder, daghem m.m. Förslaget innebär att också befintliga lokaler där barn vistas bör utrustas med jordfelsbrytare.

Bostadsutskottet delar motionärernas uppfattning att frågor om elsäkerheten, särskilt i lokaler där barn vistas, bör ägnas stor uppmärksamhet. Det är angeläget att de myndigheter som har uppgifter inom det aktuella området och övriga berörda parter informerar om de möjligheter som finns att förbättra elsäkerheten i våra byggnader. Utskottet har även erfarit att Elsäkerhetsverket för närvarande ser över sina föreskrifter. I detta sammanhang kommer frågor om jordfelsbrytare och petskydd i lokaler för barn att övervägas.

Frågan om att införa ett krav på installation av jordfelsbrytare i alla lokaler där barn vistas har behandlats av utskottet vid flera tidigare tillfällen. Utskottet har vid dessa tillfällen ställt sig positivt till en ökad användning av jordfelsbrytare. Däremot har utskottet inte ansett tillräckliga skäl föreligga för att införa krav på att jordfelsbrytare skall installeras i det befintliga byggnadsbeståndet. Ett sådant krav gäller däremot vid nyuppförande av bostäder, grundskolor, fritidshem och daghem. Enligt gällande regler skall den elektriska installationens gruppledningar i dessa fall skyddas av jordfelsbrytare. Det samma gäller vid utbyte av befintliga gruppcentraler. Detta innebär att bostäder och lokaler där barn vistas successivt kommer att förses med jordfelsbrytare dels genom nyproduktion, dels i samband med ombyggnader som omfattar elinstallationerna i byggnaden. Ingrepp i befintliga elinstallationer är emellertid ofta tekniskt komplicerade och kostsamma att genomföra. Det får därför accepteras att en förbättring av säkerhetsstandarden på det sätt som

motionärerna efterfrågar tar en viss tid att genomföra. Det bör emellertid understrykas att gällande regelverk ställer höga krav på elstandarden även i de fall när jordfelsbrytare inte är obligatorisk.

Utskottet avstyrker motion 2003/04:Bo274 (s) med hänvisning till det anförda.

Brandvarnare

I motion 2003/04:Bo266 (s) föreslås att det införs en lagreglerad skyldighet för varje hushåll att ha brandvarnare. I motionen hänvisas bl.a. till det stora antalet omkomna vid bränder. Motionärerna anser att dagens reglering av frågan om brandvarnare är otydlig och otillräcklig.

Dagens reglering i fråga om brandvarnare i bostäder innebär i korthet följande. Genom Boverkets byggregler ställs krav på att nya bostadshus skall förses med ”anordning för tidig upptäckt av brand samt utrymningslarm”. För befintliga hus har den tidigare gällande räddningstjänstlagen (1986:1102) av ansvariga myndigheter tolkats så att det även där finns krav på brandvarnare eller motsvarande anordning. Räddningstjänstlagen ersattes den 1 januari av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Enligt den nya lagens 2 kap. 2 § gäller att ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar i skäligen omfattning skall hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand eller annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand. Denna reglering motsvarar räddningstjänstlagens 41 § som Statens räddningsverk i sina allmänna råd om brandvarnare tolkat så att varje byggnad som stadigvarande eller tillfälligt används för bostadsändamål bör vara försedd med fast installerad och fungerande brandvarnare eller motsvarande anordning för tidig varning vid brand. Räddningsverket arbetar för närvarande med att anpassa sina allmänna råd till den nya lagen.

I gällande byggregler ställs således krav på brandvarnare eller motsvarande utrustning för nya bostadshus. Den fråga som bostadsutskottet närmast har att ta ställning till är därför om retroaktivt verkande krav på brandvarnare bör tas in i byggnadslagstiftningen och i de byggregler som ges ut med stöd av denna. Bostadsutskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat denna fråga och då inte ansett att tillräckliga skäl föreligger för en sådan förändring i byggnadslagstiftningen. Detta ställningstagande har skett med hänvisning till den skyldighet som räddningstjänstlagen har ansetts innebära för ägare av bl.a. bostadshus att installera brandvarnare eller motsvarande. Införandet av den nya lagen om skydd mot olyckor torde inte innebära någon förändring i fråga om denna skyldighet. Bostadsutskottet står därför fast vid sin uppfattning att retroaktivt verkande regler på detta område inte bör införas i byggnadslagstiftningen. Frågor om ett eventuellt behov av preciseringar av lagen om skydd mot olyckor i det aktuella avseendet får, med hänsyn till den ärendefördelning som gäller mellan utskotten, närmast anses ligga inom försvarsutskottets beredningsområde.

Motion 2003/04:Bo266 (s) avstyrks med hänvisning till det anförda.

Sprinkleranläggningar

Enligt motion 2003/04:Bo238 (v) bör behovet av ett regelverk för sprinklersystem utredas. Motionärerna hänvisar till erfarenheter från andra länder samt till resultat från forskning och utveckling som talar för en ökad användning av sprinklersystem, särskilt i äldreboende samt vissa institutioner.

Bostadsutskottet behandlade föregående år ett liknande yrkande och anförde då (bet. 2002/03:BoU5):

Något krav på användning av sprinkleranläggningar i bostäder finns inte i byggnadslagstiftningen. Sprinklersystem används däremot ibland som en frivillig åtgärd för att höja brandsäkerheten eller som ett alternativt sätt att uppfylla byggreglernas brandskyddskrav, exempelvis för att kompensera en större träexponering vid byggande av vissa flervåningsbyggnader i trä.

Möjligheten att använda sprinklersystem har också uppmärksamats i olika sammanhang av berörda myndigheter och organisationer. Exempelvis har Räddningsverket nyligen framhållit fördelarna med sprinkleranläggningar i en skrivelse till Boverket med förslag till åtgärder för att minska antalet omkomna till följd av brand. Räddningsverket anser att en dialog bör komma till stånd om framför allt behovet av sprinkleranläggningar i serviceboenden och andra särskilda boendeformer för äldre och personer med hjälpbehov.

Bostadsutskottet är för dagen inte berett att föreslå några åtgärder med anledning av den aktuella motionen. Utskottet ser emellertid positivt på att olika vägar prövas för att öka brandsäkerheten i bostadshus och i andra byggnader. En ökad användning av olika former av sprinklersystem är sannolikt en av de åtgärder som kan bidra både till en ökad personsäkerhet och till en begränsning av egendomsskadorna när brand uppstår. De vidare övervägandena i frågan inom de berörda myndigheterna får visa om det finns skäl att kräva särskilda åtgärder i vissa boendeformer.

Enligt vad utskottet erfarit har under det gångna året en fortsatt diskussion förts mellan företrädare för de två berörda myndigheterna om olika åtgärder för att förebygga och minska följderna av bränder. Boverket ser för närvarande över sina byggregler avseende särskilda boendeformer för äldre, och avsikten är att samarbetet bl.a. skall omfatta denna fråga. I detta sammanhang kommer även frågan om eventuella krav på sprinkleranläggningar och andra lösningar som kan höja säkerheten att prövas. Det får förutsättas att motsvarande överväganden också kan komma till stånd vad gäller andra särskilda boendeformer och vårdinrättningar.

Bostadsutskottet kan således konstatera att överväganden med bl.a. den inriktning som förordas i den aktuella motionen för närvarande pågår. Med hänvisning till det anförda avstyrks därför motion 2003/04:Bo238 (v).

Byggande i trä

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om byggande i trä. *Jämför reservation 14 (kd, c) samt särskilt yttrande 4 (fp).*

Tre motioner tar upp frågan om hur en ökad träanvändning inom byggandet skall kunna uppnås. Bakgrunden till de förslag som läggs fram i motionerna är det tillkännagivande till regeringen som riksdagen gjorde våren 2002 på näringsutskottets förslag (bet. 2001/02:NU12). Syftet med detta tillkännagivande var att driva på arbetet med att utforma ett nationellt handlingsprogram för en ökad träanvändning. Regeringen har därefter dels initierat ett arbete med ett nationellt s.k. träkluster, dels tillkallat en förhandlare för att tillsammans med trä- och byggsektorn utarbeta en långsiktig strategi för ökad träanvändning i byggande och byggprodukter.

Riksdagen bör enligt motion 2003/04:MJ409 (kd) yrkande 13 tillkännage att programarbetet kring byggande i trä snabbt måste leda fram till konkreta åtgärder med inriktning på att trä kan användas i byggandet i betydligt större utsträckning än i dag.

I motion 2003/04:Bo250 (s) föreslås riksdagen ställa sig bakom en målsättning om ett ökat byggande i trä. Motionärerna framhåller att byggande i trä i dag hindras genom olika formella och informella trösklar. Olika sätt att stimulera ett ökat träbyggande bör prövas. Exempelvis förordas att de statliga verken anmodas att säkerställa att minst 25 % av byggytan i deras byggprojekt uppförs i trä.

Även i motion 2003/04:Bo263 (c) framhålls att det finns en stor outnyttjad potential för trä som byggnadsmaterial. I motionens yrkande 7 föreslås att riksdagen i ett tillkännagivande framhåller vikten av att det av riksdagen initierade arbetet med ett handlingsprogram för byggande i trä fullföljs.

Regeringen har som framgått ovan initierat ett programarbete med två inriktningar. Nutek har fått regeringens uppdrag att genomföra ett program för utveckling av det nationella träklustret. För genomförandet av programmet har Nutek beviljats bidrag med högst 20 miljoner kronor för perioden 2002–2004. Satsningen omfattar delvis projekt inom bygg- och byggmaterialbranschen.

Regeringens andra uppdrag som gäller utformningen av en strategi för ökad träanvändning har nyligen avrapporterats till regeringen. Den av regeringen utsedde förhandlaren redovisade den 20 januari 2004 sitt förslag till en strategi och plan till åtgärder i rapporten *Mer trä i byggandet* (Ds 2004:1). I rapporten redovisas förslag till en strategi för ökat byggande i trä dels på kort, dels på medellång och lång sikt. Bland de insatser som behöver göras på kort sikt framhålls åtgärder för en ökad kunskap på området hos konstruktörer, arkitekter och tekniker. Ett programområde för forskning och utveckling inom modernt träbyggande behöver inrättas. Vidare behöver genomtänkta byggsy-

stem för modernt träbyggnad för högre hus tas fram. Statliga byggherrar föreslås uppföra tekniskt och arkitektoniskt intressanta byggnader i trä. Behovet av insatser preciseras på ytterligare ett antal områden.

Utgångspunkten för strategierna är en vision att trä om 10–15 år skall vara ett självklart alternativ i allt byggande i Sverige – och på sikt i Europa. Grundläggande för hela strategisatsningen anges vara att en fristående samordnarfunktion inrättas, med ordförande och vice ordförande som utses av regeringen, med en styrgrupp som har bred representativitet och med en mindre arbetsgrupp med ett kansli. Funktionen skall ha som uppgift att genomföra den nationella strategins inledande åtgärder under en tid av tre år.

Bostadsutskottet kan konstatera att det av regeringen initierade arbetet ligger väl i linje med riksdagens tillkännagivande om en ökad träanvändning. Förslagen i den nyligen avlämnade rapporten med en strategi för ökat byggande i trä sammanfaller också med inriktningen i de aktuella motionerna. Utskottet kan mot denna bakgrund i dagsläget inte se skäl till ett nytt tillkännagivande från riksdagen med önskemål om ett fortsatt programarbete. Regeringen måste självfallet ges möjlighet att bereda och ta ställning till de förslag som helt nyligen presenterats. Det får förutsättas att regeringen därefter för riksdagen i lämpligt sammanhang redovisar resultatet av dessa överväganden.

Mot bakgrund av det pågående arbetet för en ökad träanvändning avstyrker utskottet således motionerna 2003/04:Bo250 (s), 2003/04:Bo263 (c) yrkande 7 och 2003/04:MJ409 (kd) yrkande 13.

Tillgängligheten i boendemiljön

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- krav på tillgänglighet, *jämför reservation 15 (fp, kd, c)*,
- behovet av hissar, *jämför reservationerna 16 (v) och 17 (c)*.

Krav på tillgänglighet

Frågor om tillgängligheten för funktionshindrade i den byggda miljön tas upp i tre motioner. Förslagen gäller bl.a. att de krav som ställs i plan- och bygglagen på tillgänglighet och användbarhet för funktionshindrade skall förstärkas eller förtydligas.

I motion 2003/04:Bo261 (kd) yrkande 3 föreslås att riksdagen mot bakgrund av PBL-kommitténs pågående arbete bör påtala behovet av skärpta och förtydligade lagkrav om tillgängligheten till byggnader och utemiljöer. Motionärerna framhåller också att äldre- och handikapporganisationernas

möjlighet till samråd i plan- och byggärenden måste stärkas, att tillgängligheten vid universitet och högskolor bör förbättras och att arkitekter m.fl. bör ha särskild utbildning i handikappkunskap.

Även enligt motion 2003/04:So642 (kd) yrkande 3 behöver kraven på tillgänglighet i PBL skärpas. Riksdagen bör mot bakgrund av PBL-kommitténs arbete understryka vikten av att det byggs tillgängligt och att ytterligare anpassningsåtgärder vidtas i det äldre byggnadsbeståndet.

I motion 2003/04:So504 (fp) yrkande 26 föreslås att riksdagen understryker behovet av full tillgänglighet till skola och fritidsaktiviteter för funktionshindrade barn och ungdomar. Motionärerna hänvisar till att många skolor, fritidsgårdar, simhallar m.m. i dag inte är handikappanpassade.

Det bör inledningsvis framhållas att det inom bostadsutskottet sedan länge rått en bred enighet när det gäller betydelsen av att tillgänglighetsfrågorna ges stor uppmärksamhet i planeringen och byggandet av den fysiska miljön. Utskottet delar således motionärernas syn i denna fråga. Arbetet med att förbättra tillgängligheten måste drivas vidare tills vi uppnått ett samhälle som kan sägas erbjuda en god tillgänglighet för hela befolkningen. Utskottet vill med anledning av motionsförslagen om en skärpning av regelsystemet om tillgänglighet erinra om det arbete som pågår med denna inriktning och om de nyligen genomförda skärpningarna i PBL.

Kraven på den byggda miljös tillgänglighet och användbarhet för funktionshindrade liksom formerna för hur dessa krav skall kunna hävdas bättre än i dag är centrala frågor i PBL-kommitténs arbete. Kommitténs direktiv pekar tydligt ut dessa frågor som en viktig utgångspunkt för översynen av plan- och bygglagstiftningen. Vidare skall kommittén pröva vilka förändringar i lagstiftningen som behövs för en effektiv kontroll av att samhällskraven på byggnader infrias. Rapporter om brister i tillgängligheten även i nyproducerade bostadsområden understryker att detta kan vara en väl så viktig fråga i arbetet med att uppnå en bättre tillgänglighet som lagkraven om tillgänglighet i sig. Det hjälper således inte med aldrig så omfattande lagkrav om sedan dessa bestämmelser glöms bort i något led i byggprocessen. Det är därför också viktigt att hitta arbetsformer som gör att tillgänglighetsfrågorna beaktas redan på ett tidigt stadium så att kostsamma ändringsarbeten kan undvikas. Kommitténs uppgift att belysa handikapporganisationernas inflytande i plan- och byggprocessen kan få stor betydelse i detta sammanhang.

PBL-kommittén har som ett led i sitt arbete med tillgänglighetsfrågorna nyligen genomfört ett seminarium med företrädare för berörda myndigheter och organisationer. Syftet med detta seminarium var att ytterligare belysa hur lagstiftningen tillämpas i dag och hur parterna ser på olika vägar att uppnå en tillgänglig byggd miljö, bl.a. i vad mån problemen kan lösas genom ändrad lagstiftning.

Bostadsutskottet kan således konstatera att överväganden i enlighet med vad som förordas i motionerna redan pågår inom PBL-kommittén. Utskottet ser därför i dagsläget inte något behov av ett tillkännagivande med förslag om tilläggsdirektiv till kommittén i denna fråga.

Det kan i sammanhanget också erinras om den skärpning av PBL som trädde i kraft den 1 juli 2001 och som innebär att föreskrifter med mer preciserade krav kan utfärdas vad gäller användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i samband med iordningställande och ändring av bl.a. allmänna platser. Vidare infördes en möjlighet att genom föreskrifter ställa krav på att enkelt avhjälpna hinder mot tillgänglighet och användbarhet skall undanröjas i vissa befintliga miljöer. Det gäller lokaler dit allmänheten har tillträde och allmänna platser. Boverkets föreskrifter och råd på detta område trädde i kraft den 1 december 2003. Det får förutsättas att takten i det praktiska arbetet med att förbättra tillgängligheten nu ökar med sikte på att de s.k. enkelt avhjälpna hindren skall vara undanröjda inom en snar framtid.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 2003/04:Bo261 (kd) yrkande 3, 2003/04:So504 (fp) yrkande 26 och 2003/04:642 (kd) yrkande 3.

Behovet av hissar

Ytterligare tre motioner tar upp frågan om tillgängligheten i boendemiljön. Dessa motioner lyfter framför allt fram behovet av hissar för att möjliggöra kvarboende för äldre i flerbostadshus.

Enligt motion 2003/04:Bo211 (c) bör en utredning analysera det samlade behovet av hissar i alla typer av hyreshus samt kostnaderna för installation av hiss – yrkande 1. En konkret plan bör också utarbetas för hissinstallation och för en ökad tillgänglighet i hyreshus – yrkande 2.

Även enligt motion 2003/04:Bo223 (s) behöver det genomföras en översyn av åtgärder för att underlätta kvarboende. I denna översyn bör det övervägas åtgärder för att stimulera installation av hissar i trevånings hyreshus.

I motion 2003/04:Bo235 (v) yrkande 6 föreslås att en utredning tillsätts om ett investeringsbidrag för hissinstallation i samband med ombyggnad. Motionärerna hänvisar bl.a. till att 75 000 trappuppgångar med tre eller flera våningsplan saknar hiss.

Som konstateras i motionerna är avsaknaden av hiss ett stort problem som bl.a. kan omöjliggöra kvarboende för äldre och rörelsehindrade. En stor del av det äldre bostadsbeståndet med flera våningar försågs inte från början med hiss och kompletteringar i efterhand har bara kommit till stånd i begränsad utsträckning. Den fråga som motionärerna tar upp understryker att tillgänglighet inte bara skall ses som ett särintresse för en begränsad del av befolkningen, utan att det i olika delar av livets skeden blir en viktig fråga för de flesta. Vikten av en sådan syn på tillgängligheten kommer också att understrykas av en allt större andel äldre i befolkningen.

De förändrade krav som ställs på samhället när både antalet och andelen äldre i befolkningen ökar har varit utgångspunkten för den parlamentariska äldreberedning som i oktober 2003 avlämnade sitt slutbetänkande Äldrepolitik för framtiden (SOU 2003:91). En av de frågor som har övervägts är hur

människors möjligheter att ta ansvar för boende och livsmiljö under åldrandet kan förbättras. Beredningen framhåller bl.a. att regeringen bör analysera behov och möjliga effekter av ekonomiska stimulanser till bl.a. hissinstallationer i flerfamiljshus och ombyggnader av våtutrymmen. Sådana tillgänglighetsskapande åtgärder kan både främja självständighet och delaktighet för personer i hög ålder. De kan också leda till att utbudet av goda bostäder för äldre personer ökar, vilket kan bidra till att fler personer väljer att byta bostad. I betänkandet framhålls samtidigt att insatserna inte får bli så begränsade att människor flyttar till bostäder som bara till en mindre del blivit tillgängliga, t.ex. genom hissinstallationer, men som inte erbjuder goda möjligheter till kvarboende vid behov av omfattande vård och omsorg. Betänkandet kommer under våren att remissbehandlas.

Frågan om hur omfattande behovet av hissinstallationer är och hur det bör tillgodoses rymmer många aspekter förutom önskemålet om en god tillgänglighet. Det gäller bl.a. de byggnadstekniska och estetiska problem som ofta gör sig gällande när hissinstallationer utförs i det äldre bostadsbeståndet, men givetvis också de ekonomiska frågorna. Särskilt de sistnämnda frågorna har Boverket övervägt i samband med ett regeringsuppdrag att utreda bostadsbeståndets underhållsbehov. Uppdraget redovisades i oktober 2003 i rapporten Bättre koll på underhåll. Verket föreslår i rapporten att ett rambegränsat engångsbidrag till hissinstallationer införs. I rapporten redovisas bl.a. förutsättningarna för införandet av ett bidrag och en möjlig konstruktion. Vidare finns beräkningar av kostnaden för staten med olika bidragsmodeller. Rapporten har nyligen remissbehandlats.

Av ovanstående kortfattade redovisning framgår att överväganden med den inriktning som föreslås i motionerna nyligen har redovisats för regeringen. Ett underlag för vidare ställningstaganden om vilka åtgärder som behöver vidtas för att förbättra tillgängligheten i bostadshus utan hiss finns således framtaget. Det får förutsättas att regeringen efter sedvanligt beredningsarbete redovisar sin syn i frågan.

Bostadsutskottet anser att motionernas förslag om bl.a. utredning av formerna och kostnaderna för ett stöd till hissinstallationer redan till stor del får anses vara tillgodosett. I övrigt vill utskottet inte föregripa regeringens vidare överväganden och avstyrker därför motionerna 2003/04:Bo211 (c), 2003/04:Bo223 (s) och 2003/04:Bo235 (v) yrkande 6.

Bostadsanpassningsbidrag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsförslagen om

- översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag, *jämför särskilt yttrande 5 (fp, c),*
- bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga, *jämför reservation 18 (kd, v, c, mp).*

Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag

I anslutning till de behandlade frågorna om tillgängligheten i boendemiljön tar utskottet här upp förslag som gäller utformningen och tillämpningen av lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag. Enligt denna lag är kommunerna skyldiga att lämna bidrag till vissa former av anpassning av bostäder i syfte att ge personer med funktionshinder möjlighet till ett självständigt liv i ett eget boende. Bostadsutskottet har som ett led i sitt uppföljningsarbete under hösten 2003 låtit riksdagens utredningstjänst göra en genomgång av utveckling och problem i samband med bidragsanvändningen under senare år.

Enligt motion 2003/04:Bo263 (c) yrkande 24 bör en översyn göras av formerna för bostadsanpassningsbidraget så att samhällets insatser kan nå så många som möjligt.

Bostadsutskottet instämmer i att villkoren för bostadsanpassningsbidrag bör ses över vid behov och att även handläggningen av bidragsansökningar bör ägnas uppmärksamhet. Boverket har tillsynsansvaret över kommunernas bidragsverksamhet och bedriver en löpande uppföljning av lagens tillämpning. De senaste förändringarna i lagen genomfördes år 2000 mot bakgrund av Boverkets uppföljningsarbete. Det får förutsättas att eventuella behov av ytterligare revideringar av lagens utformning kan övervägas i samband med verkets återkommande tillsynsrapporteringar till regeringen. Enligt vad utskottet erfarit förefaller emellertid de problem som Boverket under de senaste åren uppmärksammat vid tillsynen snarare ha samband med kommunernas handläggning av bidragsärendena än med regelsystemet i sig. Verket planerar därför nya utbildningsinsatser för att förbättra kunskapsläget hos handläggarna i kommunerna.

Bostadsutskottet ser allvarligt på de tecken som anses finnas på vissa brister i bidragshanteringen. En enhetlig och rättssäker tillämpning är givetvis ett grundläggande krav för en lagreglerad bidragsverksamhet. Det är därför angeläget att det kommer till stånd tillräckliga informations- och utbildningsinsatser riktade bl.a. till dem som praktiskt hanterar beredningen av bidragsansökningar. Vad som anförs i motion 2003/04:Bo263 (c) ger emellertid inte utskottet tillräcklig anledning att föreslå ett tillkännagivande om den närmare inriktningen av erforderliga insatser eller om bidragsverksamheten i övrigt. Det aktuella yrkandet avstyrks således.

Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga

En fråga som under en följd av år återkommit i utskottets beredning av motioner från allmänna motionstiden är om bidrag skall utgå för anpassning av elöverkänsligas bostäder. Även under 2003 års motionstid väcktes tre motioner som tar upp denna fråga.

Enligt motion 2003/04:Bo256 (c) yrkande 4 bör bostadsanpassningsbidrag utgå för s.k. elsanering av elöverkänsligas bostäder. Motionärerna anser att elöverkänslighet är en sjukdom som bör ge rätt till samma stöd som andra sjukdomar. Motsvarande förslag läggs fram i motion 2003/04:So344 yrkande 6. I motion 2003/04:Bo296 (s) framhålls att det i dag råder stora skillnader mellan olika kommuner i bemötande och stöd till dem som söker hjälp för elöverkänslighet. I motionens yrkande 1 föreslås därför att villkoren för bidragsgivningen ses över så att elöverkänsliga behandlas lika oavsett var man är bosatt.

Som konstateras i en av motionerna är rättsläget för närvarande sådant att kommunerna inte kan anses vara skyldiga att lämna bostadsanpassningsbidrag för s.k. elsanering. Däremot har det i vissa fall förekommit att kommuner på frivillig basis givit bidrag för detta ändamål. Tolkningen av rättsläget i den aktuella frågan framgår bl.a. av Boverkets handbok för bostadsanpassningsbidraget. Till grund för den redovisade uppfattningen hänvisar verket till ett yttrande och en rapport från Socialstyrelsen och ett avgörande i kammarrätten. Socialstyrelsen har bl.a. anfört att kunskapsläget i den aktuella frågan är sådant att belagda samband saknas mellan exponering för elektriska och magnetiska fält i bostaden och de symtom som åberopats vid ansökan om bidrag. Även i kammarrättens avgörande i ett överklagat ärende hänvisas till att det inte var klarlagt att det finns tillräckligt samband mellan det åberopade funktionshindret och de avsedda anpassningsåtgärderna.

Bostadsutskottet har vid flera tidigare tillfällen behandlat motionsförslag om bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga och då framhållit att utskottet inte bör uttala sig i frågan om bostadsanpassningsbidragslagens tillämpning i en viss typ av ärenden. Utskottet har också framfört uppfattningen att det är önskvärt med en över landet enhetlig tillämpning av bidragsärenden. Det grundläggande problemet i sammanhanget står emellertid att finna i att det fortfarande, trots ett mångårigt forsknings- och utredningsarbete, saknas en samsyn om de huvudsakliga orsakerna till elöverkänslighetsproblemen. På samma sätt finns fortfarande en betydande osäkerhet om hur man bäst skall komma till rätta med problemet och om den typ av åtgärder som kan innefattas i begreppet elsanering alltid är den bästa lösningen.

Bostadsutskottet tvingas konstatera att något egentligt genombrott i forskningsläget på det aktuella området fortfarande inte kan anses ha gjorts. De berörda myndigheterna har inte heller ändrat sin uppfattning i frågan. Utskottet vidhåller därför sitt tidigare redovisade ställningstagande när det gäller den fråga som tas upp i de aktuella motionerna. Det kan således inte anses vara lämpligt att riksdagen uttalar hur bostadsanpassningsbidragslagens bestämmelser skall tolkas i den aktuella frågan. Bostadsutskottet förutsätter emeller-

tid att de berörda myndigheterna följer det pågående forsknings- och utredningsarbetet och aktualiserar tillämpningen av bidragsreglerna så snart som det framkommer resultat som motiverar detta.

Motionerna 2003/04:Bo256 (c) yrkande 4, 2003/04:Bo296 (s) yrkande 1 och 2003/04:So344 (c) yrkande 6 avstyrks med hänvisning till det anförda.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (kd, c) av Göran Hägglund (kd) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:A371 yrkande 7 och bifaller delvis motion 2003/04:Bo241 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

En lång rad undersökningar har visat på stora brister i vårt byggnadsbestånd vad gäller inomhusmiljön med bl.a. fuktproblem, dålig ventilation och dåligt ljudklimat. Bristerna i inommiljö resulterar framför allt i att de boendes hälsa riskeras. En ökande andel barn med allergier och annan överkänslighet är ett av tecknen på detta förhållande. För att i efterhand åtgärda byggfel och en dålig inomhusmiljö krävs ofta komplicerade reparationer som dessutom kan resultera i ökade boendekostnader. Det finns således all anledning att utforma byggprocessen så att riskerna för byggfel minimeras. Som framhålls i Kristdemokraternas partimotion förutsätter detta insatser på flera områden. Den kanske viktigaste frågan för att stävja slarv och brister i byggandet är att ansvaret i byggprocessen blir tydligare än vad som är fallet i dag. Vi anser därför att PBL-kommittén bör ges ett tilläggsdirektiv med uppdraget att utforma tydliga regler för produktansvaret i byggandet.

Ett tydligt utformat produktansvar kan bl.a. förväntas resultera i en stärkt kvalitetssäkring av bostäder, förskolor, skolor och äldreboenden. Kvalitetssäkringen vid ny- och ombyggnad av skolor underlättas om det finns utarbetade kravspecifikationer för hälsa, miljö och social funktion. Vidare behöver system för miljö- och hälsovärdering av byggmaterial och byggnader utarbetas som underlag för beskrivningar av ett byggobjekts konsekvenser för ekologisk hållbarhet.

Alla brister i inommiljön beror inte på fel i byggprocessen. Även förvaltningen och underhållet av en byggnad måste utföras med sikte på att bevara en god inommiljö. En bra utbildning för drift, skötsel och underhåll av fastigheter är därför inte minst viktig.

Vad vi ovan anført med anledning av motion 2003/04:A371 (kd) yrkande 7 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Detta innebär att även motion 2003/04:Bo241 (mp) till stora delar får anses vara tillgodosedd.

2. Ansvarsfrågor i byggandet, punkt 1 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo241 yrkandena 1–3 och bifaller delvis motion 2003/04:A371 yrkande 7.

Ställningstagande

I motion 2003/04:Bo241 (mp) diskuteras ansvarsförhållandena inom byggsektorn. Brister och oklarheter på detta område har bidragit till ständigt återkommande byggskandaler och rapporter om byggfusk. Tunnelbygget genom Hallandsåsen och fuktskandalen i Södra Hammarbyhamnen är bara två bland många fall under de senaste åren.

Grunden till problemen står bl.a. att finna i oklarheter när det gäller helhetsansvaret för en byggnation och det alltför begränsade producentansvaret på området. Byggbranschen utmärker sig genom att det finns flera aktörer i ett projekt. Byggherren anlitar arkitekt, entreprenör och underentreprenörer som tar byggmaterialet från olika firmor. Alla dessa aktörer har givetvis ett ansvar bl.a. för att material svarar mot miljökraven. Ofta finns det emellertid olika uppfattningar om hur ansvaret är fördelat dem emellan, särskilt när byggfel upptäcks i ett senare skede.

Inom byggbranschen används olika slags entreprenadformer. Ansvarsförhållandena skiljer sig åt beroende på om byggherren använder sig av en totalentreprenad eller om flera olika entreprenörer är inblandade. Det viktiga är emellertid att det är klart vem som har helhetsansvaret för att byggprojekt utförs på ett riktigt sätt så att bl.a. ett miljö- och hälsofarligt utförande kan undvikas. Problemet är att byggherren i dag ofta inte har de kunskaper inom bl.a. miljöområdet, som ett producentansvar kräver.

Jag anser att en utredning bör genomföras som klarlägger hur byggsektorn klarar dagens frivilliga producentansvar och överväger formerna för en tydligare lagreglering på detta område. En viktig fråga för utredningen är också att överväga hur en tydlig reglering av en helhetsansvarig aktör för varje byggprojekt kan utformas. Huvudsyftet med en lagreglering är att det över huvud taget inte skall komma in miljöfarligt material i en byggnad. En viktig fråga är därför också att överväga regleringen av vilket material som kan tillåtas och vilka krav som skall ställas på entreprenörernas miljöpolicy.

Vad jag anført ovan bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening. Det innebär att motion 2003/04:Bo241 (mp) tillstyrks och att även motion 2003/04:A371 (kd) yrkande 7 i huvudsak får anses vara tillgodosedd.

3. Samrådspålit inför markarbeten, punkt 3 (m, kd, c)

av Göran Hägglund (kd), Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Margareta Pååsson (m), Rigmor Stenmark (c) och Peter Danielsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anføres i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo258 yrkande 15.

Ställningstagande

I en relativt stor omfattning förekommer det att gator, torg och andra allmänna platser grävs upp för att nya ledningar skall kunna läggas ned eller för att befintligt ledningsnät skall kunna repareras. Arbetena är i många fall så omfattande att de allvarligt inskränker tillgängligheten till omkringliggande fastigheter. Trots detta föreligger det normalt sett inte något krav på att information skall lämnas till eller samråd håållas med fastighetsägare eller andra berörda.

Ett stort antal butiker och andra serviceinrättningar i hyrda lokaler drabbas hårt vid grävarbeten på gator, torg m.m. Det kan leda till förluster och andra avbräck som kan äventyra möjligheterna till fortsatt verksamhet. Särskilt utsatta är de små företagen. Det förekommer att berörda näringsidkare inte erhååller någon information inför de arbeten som skall genomföras, eller att de inte ges tillräckliga möjligheter till samråd. Ett samråd ger butiksinnehavare och andra möjlighet att minska eller helt eliminera sina förluster till följd av arbetena. Vid samrådet kan lösningar tas fram för hur tillgängligheten till lokalerna skall ordnas, liksom hur skyltning och liknande åtgärder skall utformas, för att minska näringsidkarnas avbräck. Samrådet kan också ha betydelse för att en företagervänlig tidpunkt för arbetena väljs. Samförstånds-lösningar torde vanligen innebära fördelar också för kommunen eller andra som utför grävningssarbetena. Även om det många gånger förekommer att information lämnas och samråd sker bör det införas en laglig skyåldighet att vidta sådana åtgärder i syfte att garantera att näringsidkarna ges de bästa möjligheterna att minimera skadorna på sina företag. Skyåldigheten bör naturligtvis inte omfatta brådskande arbeten eller sådana som genomförs endast under kortare tid eller på annat sätt är av mindre betydelse.

Det vi nu med anledning av motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 15 anført om samrådspålit inför markarbeten bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

4. Byggnad i miljöer med lokal särprägel, punkt 4 (m, c)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Margareta Pålsson (m), Rigmor Stenmark (c) och Peter Danielsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo258 yrkande 16.

Ställningstagande

I Sverige finns det många miljöer som präglas av olika tidsepoker och av olika byggnadstraditioner. Ett exempel på detta är de många byar som karakteriseras av att där finns en blandad bebyggelse som omfattar såväl bostäder och småföretagsamhet som jordbruk. Det är samhällen där gårdarna ligger tätt och där livsstilen många gånger bygger på gamla traditioner. Utvecklingen i samhället i övrigt har inneburit att dessa byar i dag representerar en värdefull typ av miljö som måste bevaras och tas till vara. Den blandning av olika verksamheter som finns i dessa små samhällen och den särprägel som detta skapar har också gjort dem till attraktiva boendemiljöer.

En förutsättning för att dessa byar skall bestå och kunna behålla sin särprägel är att de kan fortsätta att utvecklas. Det innebär att de som bosätter sig där måste ta hänsyn till och acceptera att mångsidigheten består. För att samhällenas karaktär och särdrag skall bestå fordras att alla verksamheter ges möjlighet till förändring och utveckling. En förutsättning för att så skall bli fallet är att inte bara de boendes utan också de olika näringsverksamheternas krav på byns utveckling kan tillgodoses.

Det tycks i dag råda oklarhet kring vilken utbyggnad av t.ex. småföretagsverksamhet som kan komma till stånd inom ramen för pågående markanvändning. Denna oklarhet är enligt vår mening olycklig, då den bl.a. riskerar att stoppa utvecklingen i byar och mindre samhällen med en särpräglad blandning av boende och annan verksamhet. En utredning bör därför tillsättas för att se över behovet av att klargöra dagens lagstiftning på denna punkt. Syftet med utredningen bör vara att skapa förutsättningar för att såväl boende som näringsverksamhet kan förtgå i dessa särpräglade miljöer.

Det vi nu med anledning av motion 2003/04:Bo258 (m) yrkande 16 anfört om byggnad i miljöer med lokal särprägel bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

5. Nationellt handlingsprogram för boende och hälsa, punkt 6 (c, mp)

av Rigmor Stenmark (c) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo263 yrkande 23.

Ställningstagande

I dagens samhälle utgör ohälsan ett av de allvarligaste problemen. Statens kostnader för ohälsan beräknas motsvara omkring 4–5 % av BNP. Det verkligt allvarliga är emellertid det dagliga lidande som många människor utsätts för. Det kan handla om den negativa påverkan av buller, magnetiska och elektriska fält, radon samt föroreningar från källor från såväl ute- som inommiljön. Ett ökande antal barnallergier är ett av många tecken på att det inte står rätt till.

Ohälsan har givetvis många orsaker men vi anser att en stor del av förklaringen står att finna i vår boendemiljö. En god boendemiljö är därför en avgörande faktor för människors välbefinnande och livskvalitet. Vi anser att regeringen hittills inte ägnat detta förhållande tillräcklig uppmärksamhet. Det är nödvändigt att nu vidga debatten om ohälsan och utforma ett åtgärdsprogram med en så bred inriktning att ett helhetsgrepp kan tas om problemen.

Ett första steg i ett sådant arbete bör vara att utarbeta en nationell handlingsplan inriktad på boende och hälsa som skall analysera omfattningen av och orsakerna till ohälsan, men framför allt ge konkreta förslag till förbättringar. Vi anser således att riksdagen bör ställa sig bakom förslaget i motion 2003/04:Bo263 (c) yrkande 23 om en nationell handlingsplan för en bättre boendemiljö.

6. Det sunda huset, punkt 7 (kd, c)

av Göran Hägglund (kd) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:A371 yrkande 6.

Ställningstagande

Trots att de omfattande problemen med inomhusmiljön i våra bostäder och övriga byggnader har varit uppmärksammade under en lång tid tycks det fortfarande finnas stora brister i kunskapen om hur man åtgärdar problemen och undviker att nya uppstår. Det kommer hela tiden rapporter om nyuppförda hus med ohälsosam miljö till följd av fuktproblem, felaktig materialanvändning eller andra brister i projektering och uppförande.

Till stor del beror dessa förhållanden på att man inte tillämpar den kunskap som redan borde vara väl spridd bland alla involverade i byggprocessen. Det gäller emellertid också att snabbt få ut den nya kunskap som tas fram av forskningen inom området. Inom forskningsprogrammet Det sunda huset som finansieras av Formas (Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande) har under de senaste åren mycket ny kunskap tagits fram som snabbt bör få sin spridning till bygg- och förvaltningssektorn. Det är även nödvändigt att forskningen inom området ges tillräckliga resurser så att nya lösningar kan utvecklas som är både miljövänliga och bidrar till en bättre inomhusmiljö. Detta förutsätter sannolikt också att medel avsätts för experimentbyggande så att inte oprövade metoder direkt tillämpas i den seriebyggda produktionen.

Vad vi nu anfört bör riksdagen med anledning av Kristdemokraternas partimotion 2003/04:A371 yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

7. Regler för ventilationssystem, punkt 8 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:MJ474 yrkande 12.

Ställningstagande

En god ventilation är av avgörande betydelse för en god inomhusmiljö. Trots detta välkända faktum är det alltför vanligt med bostäder och lokaler som har ett undermåligt inomhusklimat. Enligt min mening är detta helt onödigt. Det finns i dag goda kunskaper om ventilationssystem som har visat sig vara mer effektiva, hälsosamma och mindre kostnadskrävande än dagens så vanliga mekaniska ventilation. Självdrag eller naturlig ventilation är en väl beprövad ventilationsprincip i äldre hus. Med ny teknik är det i dag fullt möjligt att utveckla självdragstekniken så att den svarar mot dagens energi- och komfortkrav. Ett hinder för detta är dock att gällande bestämmelser och tillämpningen av dessa bestämmelser inte ger utrymme för en utveckling som leder till en jämn och god ventilation med låg energiförbrukning och liten materi-

alåtgång. Förutsättningar bör dessutom skapas för att på olika sätt kombinera naturlig och mekanisk ventilation för att därigenom främja hälsa och samtidigt åstadkomma energibesparingar.

Den slutsats som måste dras är att utvecklingen på ventilationsområdet inte primärt leder till en god och resurssnål mänsklig miljö, utan snarare till goda villkor för ventilationsindustrin. För att komma till rätta med problemen bör en översyn av gällande bestämmelser för ventilation göras i syfte att lyfta fram naturlig ventilation som en förstahandslösning. Som en del i detta arbete bör Boverkets arbete inom ventilationsområdet ingående granskas av ett opartiskt organ. Ventilationsindustrins påverkan på utvecklingen mot en allt högre grad av mekanisk ventilation bör samtidigt utredas.

Vad jag nu med anslutning till förslaget i Centerpartiets partimotion 2003/04: MJ474 yrkande 12 anfört om att ge regeringen i uppdrag att belysa olika aspekter på mekanisk och naturlig ventilation samt föreslå åtgärder så att dessa två system kan samverka bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8. Direktverkande elvärme, punkt 9 (v, c, mp)

av Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04: MJ401 yrkande 13 i denna del och 2003/04: MJ474 yrkande 11.

Ställningstagande

Elektricitet är en högkvalitativ energi som bör användas på bästa sätt. Det är mot den bakgrunden oroande att mer än 40 % av Sveriges producerade elenergi används till uppvärmning och luftkonditionering av bostäder och lokaler.

I en- och tvåbostadshus är det fortfarande möjligt att installera direktverkande elvärme om byggnaden har särskilt goda energiegenskaper. Det gäller för såväl nybyggnation som ombyggnation. Det är emellertid uppenbart att elanvändningen för uppvärmningsändamål måste minska kraftigt. Ett tungt vägande skäl är givetvis att kärnkraften skall avvecklas, men huvudskälet är att elenergin skall användas i mer tekniskt komplicerade sammanhang än uppvärmning. Ett första viktigt steg för att successivt minska elanvändningen inom bostadssektorn är att hindra att ytterligare bostäder förses med uppvärmningssystem som inte relativt enkelt kan konverteras till användning av miljövänliga värmekällor. Användningen av direktverkande elvärme förhindrar eller försvårar påtagligt en sådan omställning.

Riksdagen avslag föregående år motionsförslag om att införa ett förbud mot direktverkande elvärme med hänvisning till ett regeringsuppdrag till Boverket att genomföra en analys av konsekvenserna av ett sådant förbud. Detta uppdrag avrapporterades hösten 2003. Riksdagen bör därför begära att regeringen snarast lägger fram ett förslag om att ta bort direktverkande eluppvärmning som uppvärmningsalternativ. Detta bör gälla både vid nybyggnation och vid större ombyggnationer. Enstaka fritidshus bör fortfarande stå utanför dessa bestämmelser.

Det som ovan anförts om direktverkande elvärme med anledning av motionerna 2003/04: MJ401 (mp) yrkande 13 i denna del och 2003/04: MJ474 (c) yrkande 11 bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen.

9. Direktverkande elvärme, punkt 9 – motiveringen (m)

av Marietta de Pourbaix-Lundin (m), Margareta Pålsson (m) och Peter Danielsson (m).

Ställningstagande

Vi anser att de aktuella motionerna med förslag om ett förbud mot direktverkande elvärme entydigt bör avvisas av riksdagen. Det bör vara möjligt att välja uppvärmningsform utan denna typ av statliga restriktioner. Elenergi produceras i huvudsak inom landet. Denna produktion – genom vattenkraft och kärnkraft – ger dessutom i förhållande till andra energiformer en miljömässigt mindre belastning.

Det bör således stå den enskilde fastighetsägaren fritt att ta ställning till om eluppvärmning är den bästa lösningen i det enskilda fallet, oavsett om det är frågan om s.k. direktverkande elvärme eller en elpanna med exempelvis vattenburen värmedistribution. Det kan i sammanhanget framhållas att Boverket i sin analys av konsekvenserna av ett förbud konstaterat att det varken är miljömässigt eller ekonomiskt försvarbart med ett förbud mot direktverkande elvärme.

Med hänvisning till ovanstående motivering bör riksdagen avslå motionerna 2003/04: MJ474 (c) yrkande 11 i denna del samt 2003/04: MJ401 (mp) yrkande 13.

10. Krav på energihushållning i byggnader, punkt 10 (fp, kd, c)

av Göran Hägglund (kd), Nina Lundström (fp), Lars Tysklind (fp) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:N324 yrkande 10, bifaller delvis motionerna 2003/04:Bo243 och 2003/04:Bo269 och avslår motion 2003/04: MJ401 yrkande 13 i denna del.

Ställningstagande

Det energipolitiska omställningsprogrammet har hittills visat ett magert resultat. Det krävs nu kraftfulla åtgärder inom alla sektorer. Bostadssektorn står för en stor del av den sammanlagda energiförbrukningen och sparpotentialen är fortfarande hög. Särskilt vid nyproduktion men även i samband med ombyggnad är det viktigt att denna potential tas till vara. Det kommer emellertid rapporter som tyder på att det inte längre pågår en utveckling mot energisnåla hus. I en studie som gjorts på Chalmers tekniska högskola slås det fast att vi inte bygger mer energisnåla hus nu än vad vi gjorde förr.

Denna brist på utveckling inom byggsektorn kan ha flera orsaker. Informationen och kunskapsspridningen om kostnads- och energieffektiva lösningar kan säkert förbättras i flera avseenden. Det finns åtskilliga exempel på projekt där en god ekonomi kunnat kombineras med byggnadstekniska lösningar som leder fram till en mycket låg energiförbrukning. Kunskapen om dessa lösningar måste ges stor spridning så att de kommer till allmän användning.

Förklaringen till frånvaron av utveckling står sannolikt också att finna i bristande ekonomiska incitament eller otydliga byggkrav från samhällets sida. Det finns därför skäl att överväga formerna för sådana incitament. Exempelvis får inte skattereglerna motverka energieffektiva lösningar. Byggreglerna bör också ses över i syfte att lyfta fram byggnadsteknik som leder till en bättre energihushållning.

Vad vi nu anfört med anledning av motion 2003/04:N324 (fp) yrkande 10 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att även övriga motioner som behandlas i detta avsnitt till stor del får anses bli tillgodosedda.

11. Krav på energihushållning i byggnader, punkt 10 (mp)

av Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04: MJ401 yrkande 13 i denna del, 2003/04:Bo243 och 2003/04:Bo269 och bifaller delvis motion 2003/04:N324 yrkande 10.

Ställningstagande

Bebyggelsesektorn är av stor betydelse från klimatsynpunkt och för miljöfrågorna i övrigt. Denna insikt måste påverka alla beslut som rör denna sektor. I de aktuella motionerna framhålls flera konkreta åtgärder som kan vidtas med sikte på att öka klimathänsynen. En sådan åtgärd är att utreda och ta fram förslag på komplettering av regelverket för den obligatoriska besiktningen av ventilationssystemet så att den även omfattar klimathänsyn. Det är också lämpligt att den lokala energirådgivningen involveras i detta arbete. Vidare bör Konkurrensverket ges ett uppdrag att med prioritet utreda och komma med förslag för att motverka konkurrensbegränsning på energi- och byggmarknaderna som får negativa konsekvenser för uppfyllelsen av klimatmålen.

En minskning av energiförbrukningen inom bostadssektorn och en omställning av uppvärmningssystemen är en av de avgörande frågorna om energi- och klimatmålen skall kunna uppnås. Enligt en nyligen publicerad undersökning gjord vid Chalmers tekniska högskola kräver i dag nya bostadshus mer energi än gamla. Detta är givetvis inte rimligt och åtgärder måste snabbt vidtas för att få i gång en utveckling mot energisnålare hus. En sådan åtgärd är att se över energihushållningskraven i byggreglerna med sikte på en påtaglig skärpning. Det kan även behöva utvecklas andra styrmedel för att minska energiförbrukningen i hus. Att bygga rätt och energieffektivt sparar resurser för hela samhället, och det skall därför också gynna de boende. Det finns många lyckade exempel på ett energisnålt och miljömedvetet byggande. Det är viktigt att kunskapen om sådan lösningar ges stor spridning inom byggområdet.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär ett bifall till Miljöpartiets partimotion 2003/04:MJ401 yrkande 13 i denna del samt till motionerna 2003/04:Bo269 (mp) och 2003/04:Bo243 (s). Även motion 2003/04:N324 (fp) yrkande 10 torde därmed vara tillgodosedd.

12. Barnsäkerhet i bostäder, punkt 11 (kd, v, c, mp)

av Göran Hägglund (kd), Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Bo215 och 2003/04:Bo297 yrkande 29.

Ställningstagande

Under en lång rad år har det i motioner föreslagits att åtgärder skall vidtas för att förebygga barnolycksfall i våra bostäder. Bostadsutskottets och riksdagens majoritet har avvisat dessa förslag med hänvisning till pågående överväganden

eller genomförda informationskampanjer. Några mer påtagliga åtgärder för att förbättra barnsäkerheten i det befintliga bostadsbeståndet har emellertid inte vidtagits. Under tiden har ett skrämmande stort antal barnolycksfall varje år understrukit behovet av ytterligare insatser för en ökad barnsäkerhet.

Regler som syftar till att förhindra barnolycksfall infördes i byggnadslagsstiftningen för nybyggda hus 1973 och för ombyggnader 1976. Det innebär med stor sannolikhet att bl.a. större delen av miljonprogrammets bostäder inte från början försetts med sådan utrustning. Även om vissa kompletteringar i efterhand kan ha gjorts i delar av det äldre bostadsbeståndet finns det förmodligen ett mycket stort antal lägenheter i områden med en hög andel barnfamiljer som helt saknar säkerhetsutrustning.

De undersökningar som bl.a. Barnombudsmannen (BO) gjort av barnolycksfall utgör en sorglig bekräftelse på detta förhållande. BO:s undersökningar har visat att nästan alla dödsolyckor under senare år där barn fallit ut från fönster och balkonger har inträffat i hus byggda före 1973. BO har konstaterat att många av olyckorna hade kunnat undvikas om krav på säkerhetsanordningar funnits även för dessa årgångar av hus. BO har också vid flera tillfällen föreslagit att barnsäkerhetskraven i Boverkets byggregler även skall gälla fastigheter byggda före 1973. Boverket föreslog samma sak redan 1993.

Under en följd av år reagerade regeringen inte alls på de förslag som myndigheterna fört fram. Till slut tillsatte regeringen en barnsäkerhetsdelegation med uppgift att se över frågor om säkerhet och förebyggande av skador i barns och ungdomars miljö. Barnsäkerhetsdelegationen har nu redovisat sitt slutbetänkande med överväganden och förslag i många frågor. Delegationen har däremot inte lämnat något förslag om ändrad lagstiftning i den aktuella frågan. Vi anser därför att regeringen nu måste agera och snarast lägga fram ett förslag för riksdagen med utökade krav på barnsäkerhet i det äldre bostadsbeståndet. I den mån det anses erforderligt med ytterligare överväganden om den konkreta utformningen av lagändringen kan detta arbete ske inom PBL-kommittén.

Vi föreslår att riksdagen med bifall till motionerna 2003/04:Bo215 (v) och 2003/04:Bo297 (kd) yrkande 29 som sin mening tillkännager för regeringen vad vi ovan anförde om barnsäkerheten i äldre bostäder.

13. Sprinkleranläggningar, punkt 14 (v)

av Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo238.

Ställningstagande

Boverkets regler om brandskydd innehåller i dag inga krav på sprinkler i lokaler för vårdinstitutioner. Däremot finns krav om automatiskt brandlarm samt högre krav på väggmaterial och byggnadens konstruktion. Enligt uppgift från Boverket är ett starkt personskydd grundlinjen när det gäller brandsäkerhet vid vårdinstitutioner. Huvuduppgiften är att människorna i lokalen snabbt och säkert kan ta sig ut eller få hjälp att ta sig ut.

Även om det givetvis alltid bör vara utgångspunkten att människor snabbt skall evakueras från en brinnande byggnad måste det även finnas en beredskap för situationer när detta inte sker. Det kan bero på att de personer som finns i en vårdlokal inte själva kan ta sig ur byggnaden och hjälp inte finns på plats i tillräcklig omfattning. Det kan också bero på att säkerhetsrutiner inte följs. Ett särskilt problem är de låsta vårdavdelningarna inom bl.a. psykiatri. Ett tragiskt exempel på följden av låsta avdelningar och bristande brandskydd är branden föregående år vid S:t Sigfrids sjukhus i Växjö då två unga kvinnor dog.

Det pågår för närvarande ett forsknings- och utvecklingsarbete inom brandskyddsområdet där en ökad användning av sprinkleranläggningar är ett intressant alternativ. Det finns nu lösningar som inte kräver så dyra investeringar. Sprinklersystemen har flera påtagliga fördelar, bl.a. kan andra byggnadstekniska lösningar godkännas. Större öppna ytor blir möjliga och det ställs inte längre lika hårda krav på t.ex. avskiljande dörrar mellan uppehållsrum och korridor på en vårdanläggning. Med ett sprinklersystem installerat kan det med andra ord skapas både säkrare och trivsammare miljö för personal och boende.

En dialog har inletts mellan Räddningsverket och Boverket om vilka krav på brandskydd som bör ställas vid särskilda boendeformer för äldre. Representanter för Räddningsverket har i olika sammanhang pläderat för införande av sprinklersystem för denna typ av boende. Vi anser att mycket talar för att ett sådant krav bör införas. Det är emellertid viktigt att övervägandena inte begränsas till bara äldreboende utan att frågan om motsvarande krav för andra typer av särskilt boende och institutioner också prövas.

För att klargöra de i motion 2003/04:Bo238 (v) aktualiserade problemen anser vi att regeringen bör få ett uppdrag att utreda behovet av ett regelverk för sprinklersystem. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14. Byggnad i trä, punkt 15 (kd, c)

av Göran Hägglund (kd) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:MJ409 yrkande 13 och 2003/04:Bo263 yrkande 7 och bifaller delvis motion 2003/04:Bo250.

Ställningstagande

Vi har i Sverige omfattande skogstillgångar som dessutom är av hög kvalitet. Trots den goda tillgången på träråvara finns det en stor outnyttjad potential för trä som byggnadsmaterial. Byggandet av offentliga lokaler och flervåningshus är viktiga områden som uppvisar en låg träandel. I stället är det stål och betong som dominerar. Givetvis är detta anmärkningsvärt mot bakgrund av det faktum att Sverige sedan mer än ett sekel är ett av världens starkaste exportländer av trävaror. I flera europeiska länder har det tagits initiativ för ett ökat byggande i trä. Det gäller inte bara traditionella träproducenter som Finland och Norge utan också länder som Holland och Frankrike. Det är nu hög tid att en motsvarande satsning kommer till stånd i Sverige.

För att få byggsektorn att på allvar implementera träbyggnadstekniken i större skala, krävs politiska initiativ. Det var mot denna bakgrund som riksdagen år 2002 fattade beslut om att ett nationellt handlingsprogram för byggande i trä skall genomföras. Regeringen har därefter utsett en förhandlare med uppgift att föreslå åtgärder för ökat byggande i trä. Ett förslag om en strategi och plan till åtgärder presenterades i januari i år i rapporten Mer trä i byggandet. Rapporten innehåller flera intressanta förslag som snarast bör föras över till praktisk handling. Det är nu av stor vikt att se till att handlingsprogrammet för ett ökat byggande i trä inte tillåts förbli en pappersprodukt. Riksdagen bör därför i ett tillkännagivande understryka att programarbetet snabbt måste leda fram till att regeringen vidtar konkreta åtgärder med inriktning på att trä kan användas i byggandet i betydligt större utsträckning än i dag. I den mån dessa åtgärder förutsätter riksdagsbeslut bör regeringen utan onödig fördröjning lägga fram förslag i frågan.

Många av de nödvändiga åtgärderna handlar givetvis om frågor som branschen kan påverka utan pekpinna från staten. På dessa områden kan emellertid staten medverka till bl.a. att ett forsknings- och utvecklingsarbete kommer till stånd och att erfarenheterna från träbyggnadsprojekt ges stor spridning. Staten står också själv som byggherre i en rad stora projekt som skulle kunna tjäna som goda exempel på det svenska träkunnandet.

Vad vi ovan anfört med anledning av motionerna 2003/04:Bo263 (c) yrkande 7 och 2003/04:MJ409 (kd) yrkande 13 bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen. Därmed får även vad som föreslagits i motion 2003/04:Bo250 anses vara tillgodosett.

15. Krav på tillgänglighet, punkt 16 (fp, kd, c)

av Göran Hägglund (kd), Nina Lundström (fp), Lars Tysklind (fp) och Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:So504 yrkande 26, 2003/04:So642 yrkande 3 och 2003/04:Bo261 yrkande 3.

Ställningstagande

Tillgänglighet för äldre och funktionshindrade i den byggda miljön är en viktig integrationsfråga för bostadspolitiken. Det är också rimligt att se denna fråga som en grundläggande demokratifråga eftersom tillgänglighet är en förutsättning för delaktighet i de flesta samhällsaktiviteter.

Trots att flera förändringar har gjorts i byggnadslagstiftningen under senare år med syfte att förbättra tillgängligheten i den byggda miljön kan vi konstatera att det fortfarande tillkommer byggnader och hela bostadsområden som har stora brister i tillgänglighet och användbarhet. Det kan vidare konstateras att arbetet med att åtgärda de omfattande brister som finns i det äldre byggnadsbeståndet inte drivs på önskvärt sätt.

Den diskriminering mot stora delar av befolkningen som en bristande tillgänglighet innebär får inte fortgå utan att kraftfulla åtgärder sätts in. Det kan inte accepteras att elever utestängs från sina skolor, att funktionshindrade inte kan besöka butiker eller andra serviceinrättningar eller att äldre tvingas lämna sina invanda boendemiljöer när rörligheten minskar.

Situationen för funktionshindrade elever och studenter bör särskilt uppmärksammas. Tillgängligheten till skolor, universitet och högskolor är ofta bristfällig. I dag existerar inte samma möjlighet att välja skola eller universitetsutbildning för funktionshindrade som för övriga delar av befolkningen. Valet av fritidsaktiviteter blir också ofta styrt av bristen på tillgänglighet. Den främsta orsaken till denna diskriminering är okunskap. Det är därför nödvändigt att arkitekter, byggherrar, byggingenjörer och beslutsfattare ges utbildning i handikappkunskap. De olika handikapporganisationerna har specifika kunskaper om tillgänglighet som också måste tas till vara. Detta kan bl.a. ske om dessa organisationers möjlighet till samråd i plan- och byggärenden förstärks. Det är i detta sammanhang viktigt att komma ihåg att olika sorters funktionshinder kräver olika lösningar.

Den parlamentariska kommitté som utreder PBL har i uppdrag att se över kraven på en tillgänglig utformning av bebyggelsen. Riksdagen bör understryka att denna översyn bör bedrivas med en klar inriktning på att de brister i den byggda miljön som påtalas i de aktuella motionerna måste undanröjas.

Inriktningen av arbetet bör vara att all nybyggnation skall vara anpassad eller enkel att anpassa till funktionshindrades behov. Det finns sannolikt också ett behov av att ytterligare skärpa kraven på anpassningsåtgärder i äldre byggnader och annan infrastruktur.

Vad vi ovan anfört om bl.a. vikten av skärpta och förtydligade krav på tillgängligheten i den byggda miljön och om handikapporganisationernas inflytande i plan- och byggprocessen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Detta innebär ett bifall till motionerna 2003/04:Bo261 (kd) yrkande 3, 2003/04:So504 (fp) yrkande 26 och 2003/04:So642 (kd) yrkande 3.

16. Behovet av hissar, punkt 17 (v)

av Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo235 yrkande 6 och bifaller delvis motionerna 2003/04:Bo211 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Bo223.

Ställningstagande

En alltmer åldrande befolkning och inriktningen på att alltfler skall bo kvar hemma så länge det är möjligt, ställer krav på hissinstallationer i hus med minst tre våningar. Enligt SCB:s bostads- och hyresundersökning saknar ca 320 000 lägenheter på tredje våningen och uppåt tillgång till hiss. Det innebär, med en grov uppskattning, att ca 75 000 trappuppgångar med tre eller flera våningsplan saknar hiss.

Följden av detta blir att många äldre och funktionshindrade är hänvisade till ett mer begränsat bostadsutbud än den övriga befolkningen. Det innebär också att kostnader uppstår på olika områden. Exempelvis ökar kommunernas kostnader för särskilt boende.

I dag drar sig fastighetsägare för större nödvändiga ombyggnader, eftersom detta kräver bygglov och även kan innebära krav på installation av hiss. Även begränsningarna i det statliga räntestödet till ombyggnader motverkar intresset för ombyggnad. Boverket har nyligen i rapporten Bättre koll på underhåll framhållit att införandet av ett statligt hissbidrag troligtvis skulle öka antalet större ombyggnader och därmed även förbättra bostadsbeståndets tillgänglighet, attraktivitet och kvalitet. I rapporten föreslås mot denna bakgrund att ett investeringsbidrag för installation av hissar införs.

Vi anser att regeringen med utgångspunkt i Boverkets förslag bör överväga de närmare förutsättningarna för att införa ett särskilt investeringsbidrag för hissinstallationer i samband med större ombyggnationer i hus med tre eller flera våningar.

Vad vi nu anfört bör riksdagen med bifall till motion 2003/04:Bo235 (v) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär även ett delvis bifall till motionerna 2003/04:Bo211 (c) och 2003/04:Bo223 (s).

17. Behovet av hissar, punkt 17 (c)

av Rigmor Stenmark (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Bo211 yrkandena 1 och 2 och bifaller delvis motionerna 2003/04:Bo223 och 2003/04:Bo235 yrkande 6.

Ställningstagande

Både andelen och antalet äldre i den svenska befolkningen kommer att öka kraftigt under de närmaste årtiondena. Det är därför hög tid att nu anpassa våra bostadshus efter denna utveckling. En förutsättning för att många äldre skall kunna bo kvar i sina invanda bostadsmiljöer är att flervåningshus förses med hiss. Samtidigt ger givetvis hissarna bättre förutsättningar för funktionshindrade att själva välja boende. Hissar underlättar också vardagslivet för barnfamiljer och andra grupper. Sammantaget ger en installation av hiss förutsättningar för många personer att leva ett aktivt liv med god livskvalitet.

Jag anser mot denna bakgrund att regeringen skall låta utreda och redovisa hur stort det samlade behovet av hissar i alla typer av hyreshus är. Redovisningen bör även omfatta de ekonomiska och tekniska förutsättningarna för hissinstallationer. I detta sammanhang bör det också övervägas om det behövs ett utökat statligt stöd på detta område. Ett underlag för övervägandena i denna fråga har nyligen redovisats av Boverket i rapporten Bättre koll på underhåll. Det får därför förutsättas att de kompletterande utredningsinsatser som kan behövas genomförs utan onödig tidsfördröjning. Regeringens överväganden bör utmyнна i att en konkret plan för ökad tillgänglighet i hyresbostäder läggs fram för riksdagen.

Vad jag ovan anfört bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen. Det innebär ett bifall till motion 2003/04:Bo211 (c) och ett delvis bifall till motionerna 2003/04:Bo223 (s) och 2003/04:Bo235 (v) yrkande 6.

18. Bostadsanpassningsbidrag för elöverkänsliga, punkt 19 (kd, v, c, mp)

av Göran Hägglund (kd), Owe Hellberg (v), Rigmor Stenmark (c), Sten Lundström (v) och Helena Hillar Rosenqvist (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:So344 yrkande 6, 2003/04:Bo256 yrkande 4 och 2003/04:Bo296 yrkande 1.

Ställningstagande

Elsanering av bostäder har visat sig vara en verksam metod för att göra det möjligt för elöverkänsliga att bo kvar i sina bostäder och ha ett någorlunda drägligt liv. Bostadsutskottet har vid flera tillfällen uttalat sitt stöd för elsanering, bl.a. i sitt betänkande 1996/97:BoU12. Där uttalar bostadsutskottet bl.a. följande:

Möjligheten att få stöd vid elöverkänslighet skall naturligtvis inte vara avhängig av i vilken kommun den som drabbas är bosatt. Det får enligt utskottets mening förutsättas att kommunerna fortsättningsvis agerar på mer likartat sätt och att detta agerande baseras på den positiva attityd som många kommuner uppvisat. Skulle så inte vara fallet finns det anledning att återkomma till frågan.

Bostadsutskottet har därefter vid ett flertal tillfällen upprepat sin syn på vikten av likabehandling av elöverkänsliga oavsett bostadsort. Utskottet har emellertid samtidigt vid varje tillfälle konstaterat att lagen om bostadsanpassningsbidrag enligt gällande tolkning inte ger rätt till sådant bidrag. Enligt Boverkets handledning för bidragshanteringen skall nämligen bidrag inte lämnas för s.k. elsanering. Utskottet har emellertid inte velat uttala sitt stöd för ändrade regler utan hänvisat till att man avvaktar ytterligare forskning. Under tiden står de elöverkänsliga år efter år utan hjälp från samhällets sida.

Om det skall bli någon förändring måste det till ett initiativ från riksdagen och regeringen. Riksdagen bör därför en gång för alla fastslå att elsanering skall berättiga till bostadsanpassningsbidrag. Skulle detta ställningstagande förutsätta en lagändring bör regeringen skyndsamt återkomma till riksdagen med ett förslag i frågan.

Vad vi nu med anslutning till motionerna 2003/04:Bo256 (c) yrkande 4, 2003/04:Bo296 (s) yrkande 1 och 2003/04:So344 (c) yrkande 6 anfört bör riksdagen som sin mening tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Samrådsplikt inför markarbeten, punkt 3 (fp)

Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp) anför:

Vi instämmer i vad som anförs i den aktuella motionen om att det bör vara en självklarhet att samråd med berörda butiks innehavare m.fl. kommer till stånd innan omfattande gatuarbeten eller andra former av markarbeten påbörjas. Vi anser emellertid att redan dagens regelverk ger stöd för en sådan uppfattning. Bestämmelserna i plan- och bygglagen är genomgående inriktade på att en öppen dialog skall komma till stånd med dem som berörs av en byggnadsåtgärd. Ett ömsesidigt informationsutbyte och ett samråd om arbetenas utförande underlättar både för den som skall utföra arbetena och de näringsidkare som berörs. Det är däremot knappast möjligt att i detalj föreskriva när eller hur kontakterna bör tas mellan de berörda parterna i det enskilda fallet. Vi har därför avstått från att ställa oss bakom motionens förslag om ytterligare lagreglering av den aktuella frågan.

2. Det sunda huset, punkt 7 (fp)

Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp) anför:

Bostadsutskottet behandlar i betänkandet ett motionsyrkande om att resultaten av ett forskningsprogram kring problemen med sjuka hus bör ges bättre spridning. Detta är givetvis en mycket viktig fråga. Den grundläggande frågan är emellertid om det verkligen finns en tillräcklig forskning på området och i vilken utsträckning denna forskning har en inriktning som kan få en praktisk tillämpning i byggandet och förvaltningen av bostäder och andra byggnader.

Det finns tyvärr klara tecken på att de resurser som satsas på detta område idag är helt otillräckliga. Trots de förödande konsekvenser som en bristande kunskap om ett riktigt byggande kan få både mätt i ekonomiska termer och för folkhälsan tycks forskningen om bl.a. inomhusmiljön inte längre prioriteras.

Regeringen har nu aviserat att man ämnar lägga fram en forskningspolitisk proposition för riksdagen. Vi förutsätter att denna fråga uppmärksammas i propositionen och att övervägandena också kan resultera i en ökad resurstilldelning till forskningen om inomhusmiljön och ett miljöriktigt byggande.

3. Brandvarnare, punkt 13 (c)

Rigmor Stenmark (c) anför:

Jag delar den syn som förs fram i den behandlade motionen om att det bör vara ett lagreglerat krav att minst en brandvarnare finns i varje bostad. Bostadsutskottet har avvisat detta motionsförslag med motiveringen att ett

sådant krav redan följer av lagen om skydd mot olyckor och därför inte behöver tas in även i byggnadslagstiftningen. Jag har mot denna bakgrund inte reserverat mig mot utskottets ställningstagande. Det kan emellertid konstateras att brandvarnare fortfarande saknas i många hushåll. Oavsett om detta beror på otydliga lagkrav eller bristande information måste därför åtgärder vidtas för att öka användningen av brandvarnare och andra anordningar för att förebygga brand.

4. Byggnad i trä, punkt 15 (fp)

Nina Lundström (fp) och Lars Tysklind (fp) anför:

Vi anser att det är av stor vikt att konkreta åtgärder nu vidtas för att öka användningen av trä i den svenska byggsektorn. Det finns i dag en stor utnyttjad potential på detta område som rätt utnyttjad kan ge alternativ i byggandet, där ökad konkurrens och en utveckling mot industriellt byggande är viktiga faktorer. Som utskottet konstaterar har emellertid förslag till ett åtgärdsprogram nyligen överlämnats till regeringen. Vi instämmer i att regeringen måste ges möjlighet att vidta de föreslagna åtgärderna. Detta arbete bör emellertid komma i gång snarast, och en redovisning av vidtagna och planerade åtgärder bör lämnas till riksdagen under detta år. I annat fall finns det alla skäl för riksdagen att ånyo ta ett initiativ i frågan.

5. Översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag, punkt 18 (fp, c)

Nina Lundström (fp), Lars Tysklind (fp) och Rigmor Stenmark (c) anför:

Under de senaste åren har det i olika sammanhang framkommit brister i det stöd som kan utgå för anpassning av bostäder för personer med funktionshinder. Handikapporganisationerna och andra har pekat på att det kan finnas inbyggda orättvisor i detta stöd. Det har också diskuterats om dessa brister i första hand beror på en oklar utformning av lagen eller på att hanteringen av bidragen inte sker på ett enhetligt och riktigt sätt. Bostadsutskottet anser med hänvisning till Boverkets tillsynsrapportering att det framför allt är det senare förhållandet som är förklaringen till bristerna.

Det får förutsättas att bl.a. Boverkets rapportering om kommunernas hantering av bidragsfrågorna föranleder regeringen att överväga vilka åtgärder som behöver vidtas för att stärka den enskildes rättssäkerhet i dessa sammanhang. Det är mot denna bakgrund som vi valt att inte nu reservera oss i frågan om en översyn av villkoren för bostadsanpassningsbidrag. Detta innebär emellertid inte att vi anser att dagens regler i alla delar är lämpligt utformade. Vi anser att det centrala för denna bidragsform är att den enskildes valfrihet bildar utgångspunkt för de bedömningar som till sist ändå måste göras av vilka bostadsanpassningsåtgärder som är möjliga och rimliga att utföra i det enskilda fallet. Det är självklart att samhället har ett stort ansvar

både för att ge stöd till anpassningsåtgärder och för att vidta åtgärder så att behovet av bostadsanpassning successivt minskar. Kraven på nyproduktionen måste således vara sådana att de individuella anpassningsåtgärder som kan behövas blir enkla att genomföra.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:So344 av Kerstin Lundgren (c):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återigen fastslå att elsanering skall berättiga till bostadsanpassningsbidrag.

2003/04:So504 av Marita Aronson m.fl. (fp):

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om full tillgänglighet till skola och fritidsaktiviteter för funktionshindrade barn och ungdomar.

2003/04:So642 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändiga förändringar av plan- och bygglagen.

2003/04:MJ401 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bebyggelsesektorn.

2003/04:MJ409 av Björn von der Esch m.fl. (kd):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att programarbetet kring byggande i trä snabbt måste leda fram till konkreta åtgärder med inriktning på att trä kan användas i byggandet i betydligt större utsträckning än i dag.

2003/04:MJ474 av Maud Olofsson m.fl. (c):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att för att nå målet om lägre energiförbrukning i bostäder måste installation av direktverkande elvärme vid nybyggnation och omfattande ombyggnation genast förbjudas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör belysa olika aspekter på mekanisk och naturlig ventilation samt föreslå åtgärder så att dessa två system kan samverka.

2003/04:N324 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppmuntra energibesparande åtgärder i bostäder.

2003/04:A371 av Alf Svensson m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillvarata och utveckla erfarenheterna från forskningsprojektet Det sunda huset.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den kommitté som nu arbetar med att se över plan- och bygglagen även bör belysa de olika ansvarsfrågorna i syfte att förtydliga produktansvaret.

2003/04:Bo203 av Carina Hägg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att göra det möjligt att inrätta hästgårdar.

2003/04:Bo211 av Annika Carlsson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda kostnaden för ett utökad statligt stöd till hissar i hyreshus.
2. Riksdagen begär att regeringen tar fram en plan för att öka tillgängligheten i hyresbostäder enligt motionens intentioner.

2003/04:Bo215 av Owe Hellberg m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lagstiftningen om barnsäkerhetskrav bör ses över.

2003/04:Bo223 av Hans Stenberg och Göran Norlander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av olika åtgärder för att underlätta för äldre att bo kvar i sina lägenheter.

2003/04:Bo235 av Owe Hellberg m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hissinstallationer.

2003/04:Bo238 av Berit Jóhannesson m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda behovet av ett regelverk för sprinklersystem.

2003/04:Bo241 av Barbro Feltzing och Helena Hillar Rosenqvist (båda mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utredning bör genomföras för att klarlägga att byggsektorn klarar sitt frivilliga producentansvar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den i yrkande 1 omnämnda utredningen också tar upp frågan om lagstiftat producentansvar för byggsektorn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den i yrkande 1 omnämnda utredningen även tar upp frågan om att en helhetsansvarig för en byggnation utses.

2003/04:Bo243 av Barbro Hietala Nordlund m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bygga energisnåla flerfamiljshus.

2003/04:Bo250 av Carin Lundberg och Britta Rådström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om målsättning för ökat byggande i trä.

2003/04:Bo256 av Birgitta Carlsson och Håkan Larsson (båda c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bostadsanpassningsbidrag till elöverkänsliga.

2003/04:Bo258 av Marietta de Pourbaix-Lundin m.fl. (m):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information och samrådspflicht inför markarbeten.
16. Riksdagen begär att regeringen låter utreda frågan om byggande i vissa miljöer med lokal särprägel i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04:Bo261 av Dan Kihlström m.fl. (kd):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpta lagkrav för tillgänglighet till byggnader och utemiljöer.

2003/04:Bo263 av Rigmor Stenmark m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det nationella handlingsprogrammet för byggande i trä fullföljs.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en nationell handlingsplan kopplad till boende och hälsa.

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av begreppen bidrag och åtgärder för bostadsanpassning.

2003/04:Bo266 av Sonja Fransson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att införa en nationell lagstiftning vad gäller skyldighet för varje hushåll att ha en brandvarnare.

2003/04:Bo269 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn och skärpning av energinormer för bostäder.

2003/04:Bo274 av Britt-Marie Lindkvist och Luciano Astudillo (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns rätt till en eltrygg miljö i offentliga lokaler.

2003/04:Bo276 av Inger Segelström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av möjligheten att i framtiden skydda känsliga kulturbyggnader.

2003/04:Bo296 av Kerstin Engle och Ronny Olander (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överväga möjligheten att se över Boverkets rekommendationer och föreskrifter gentemot kommunerna så att elöverkänsliga ges rätt till likabehandling utifrån den nationella handlingsplanen för handikappolitiken oavsett var man är bosatt.

2003/04:Bo297 av Göran Hägglund m.fl. (kd):

29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagstiftning för barnsäkerhet i äldre hus.